45 ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 132 Կ. ՊՈԼԻՍ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 22/5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1901 21 ՋԷՄԱԶԻՒԼ ԱԽԸՐ 1319 — 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1317 ՇԱԲԱԹ

10 ՓԱՐԱ

ՄԱՆԶՈՒՄԷ Ի ԷՖԿԻԱՐ

10 ՓԱՐԱ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

MANZOUMÉ-I-EFKIAR
JOURNAL ARMÉNIEN
QUOTIDIEN, POLITIQUE, FINANCIER ET LITTÉRAIRE
Directeur-Propriétaire
OHANNÈS F. KAÏSÉRIAN
38, *Grand' rue de la S. Porte*, 38
Constantinople

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԿԱՅՍԷՐԵԱՆ
Առ որ կ'ուղղուին ամէն տեսակ գրութիւններ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պապը Ալի ճաssէսի, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չեն տրուիր։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղրշ.	50 ղրշ.
Գաւառներու համար	108 ղրշ.	60 ղրշ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրուշ։
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ։

منظومهٔ افکار
صاحب امتیاز و مدیر مسئولی
اوحانس فرید قیصریان
مطبعه وادارهخانهسی
باب عالی جواردنده ۳۸ نومرولی دائرهٔ مخصوصه

ՀՐԱՀԱՆԳ
ՊԱՏՐ. ՊԱՇՏՕՆԷՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒՆԻ

Եթէ Ազգային Պատրիարքարանի տեղեկատու դիւանը շարթուս ետ բաղդ չունեցաւ վարչական որոշմանց հաստատապիտ ցուցակ մը հրատարակութեան տալու, վերջին չարաթներու անդործութեան վանանն աւետելով, գոնէ փութաց ի լոյս ածել Ելեւմտից Ցանձնաժողովին յօրինած «Ազգային Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան և խնայողութեան Մնտուկի Հրահանգը»։ Անոնք որ հարեւանցի կարդալու սովորութիւն չունին, անշուշտ պիտի գնահատեն ա՛յն մեծ հոգածութիւնը զոր Ելեւմտից Ցանձնաժողովը նախ և առաջ ունեցած է Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան ապագան ապահովելու համար, բո՛ւն ելեւմտից բարւոքման գործը, իբրեւ երկրորդական ինչ, յետադասելով։

Հրահանգը, որ 34 յօդուածներէ կը բաղկանայ, տաժանաւոր տքնութեանց իբրեւ գլուխ գործոց մը, կ'արժէ աչքէ անցընել։ Պաշտօնէից ընտրութեան և յառաջացման եղանակը գծելէ վերջ, 2րդ յօդուածը կ'աւարտի սապէս. «Միայն բացառիկ պարագայից մէջ տրամադրելի պաշտօնները համար կրնան դուրսէն յատուկ անձեր ընտրուիլ։» Ուշիմ ընթերցողին համար հա՞րկ է ըսել թէ քաղաքէն դուրսէն ունենալիք գոյութիւն չեն ունենար, այլ միշտ կը տեղծուին, տրամադրելի ընտրելիներու կարեւորութեան համեմատութեամբ։ Մէկ ապաքէն ժամանակին, պատրաստ ընտրելիի մը սիրոյն համար, հնարուեցաւ, իբրեւ բացառիկ պարագայ, ելմտական տեսչի կամ դիւանատեսչի պաշտօնը, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր հաղարաւոր ոսկի առաւ տարաւ, առանց նշանախնդ մը իսկ բարւոքելու վիճակը Պատրիարքարանի Մնտուկին, որ միշտ հինաւուրց ծակ կարասը մնաց։ Ո՞չ ապաքէն բացառիկ պարագայի մը ծնո՛ւնդ էր նաեւ կրթական տեսչի պաշտօնը, որուն կարեւորութիւնն ա՛յն ատեն միայն զգացուեցաւ երբ դուրսէն պատրաստ ընտրելի մը կար, ուրիշ կողմէ կրած զրկանքին փոխարինութիւնն Ազգային Մնտուկէն ստանալու համար։ Ուրիշ բացառիկ պարագայ մըն ալ գործածուեցաւ, նո՛ր մարդ մը, նո՛ր ընտրելի մը խնայելու համար։ Բայց պէտք չէ շատ կենալ այս բացառիկ կէտերուն վրայ։

Հրահանգին 7րդ յօդուածը, որ պաշտօնէից դասակարգութիւնը կ'ընէ, բոլորովին մոռցած է յիշել Պատրիարքարանի գործակատարները, առաջի՛նը, երկրո՛րդը, սարքն հանդերձ։ Մինչ անոնք Պատրիարքարանի պաշտօնեայ չե՞ն, պատասխանատուութեան բաժին չունի՞ն, թոշակ չե՞ն ստանար, ապագայի համար խնայելու պէտք չունի՞ն, ինչպէս միւս պաշտօնեաները։ Թերեւս բացառիկ դասակարգ մըն են վեցեակ դասակարգէն դուրս, զոր կը թուէ Հրահանգը մասնաւոր խնամով։ 8րդ յօդուածն առ այժմ 30 հազար ղրուշ կը սահմանէ պաշտօնէից ամսականներուն ամբողջութիւնը, Պատրիարքէն և Փոխանորդէն զատ, օրական աշխատութեան չափն ալ միշտ 7 ժամ սահմանելով, ամառ թէ ձմեռ։ Զենք դիտեր թէ Պատրիարքարանի գործակատարներուն ամսաթոշակներն ալ այս գումարին մէջ են թէ ոչ, քանի որ անոնք բնաւ չեն յիշուած, թերեւս բացառիկ պարագաներու վերապահուած ըլլալով։

Հրահանգին 13րդ և 14րդ յօդուածները մասնաւոր չահեկանութիւն մը ունին պաշտօնէից համար։ Երբ օրինաւոր պատճառով կամ հիւանդութեամբ երկարաւեւ բացակայութիւն պատահի, բացակայ կամ հիւանդ պաշտօնեան, մինչեւ եօթներորդ ամիս, ամբողջովին պիտի ստանայ իր ամսաթոշակը. բայց 7րդ ամսէն սկսեալ՝ հարիւրին 10 պիտի կորսնցնէ, գիտէ՞ք ինչո՞ւ համար, — Խնայողութեան Մնտուկի հաստակաց օգտին համար։ Առողջները գո՛նէ օգտուելու են իրենց հիւանդ ընկերոջ հարիւրին 10էն, որ հաստիի ազբիւր մը նկատուած է։ Քանի որ, ըստ Հրահանգին, ներելի պիտի ըլլայ մինչեւ մէկ տարի պաշտօնի վրայ պահել հիւանդ կամ տկար պաշտօնեան, ինչո՞ւ այդ զրկանքն ընել անոր, ո՞չ ապաքէն մէկ տարուան հիւանդը զատապարտուած մը է արդէն, և ինչո՞ւ համար պաշտօնակիցք այդքան զոհողութիւն ալ չընեն իրենց տարաբախտ ընկերոջ միրոյն համար։

Բայց Հրահանգին ամէնէն չահեկանմաքը կը սկսի 17րդ յօդուածէն, որ Խնայողութեան Մնտուկ մը կը հաստատէ Պատրիարքարանի մէջ, պաշտօնէութեան յատուկ, ինչպէս օրինակի համար, Պանք Օթօմանն հաստատած է ժողովուրդին համար առ հասարակ, սա տարբերութեամբ որ մինչ հասարակութեան համար կ'սահմանէ իր խնայած դրամը — մինչեւ մէկ քառորդ ոսկի — յանձնել խնայողութեան մնտուկին հարիւրին 2 կամ 3 տոկոսով, Պատրիարքարանի պաշտօնէից համար պարտադիր է իրենց ամսաթոշակէն հարիւրին 5 թողուլ, իբրեւ դրամագլուխ մը, որ պիտի մատակարարուի կամ չահագործուի մասնաւոր Հոգաբարձութեան մը ձեռամբ։ Ուրեմն Պատրիարքարանի Խնայողութեան Մնտուկը տեսակ մը Պանք է, զոր Հոգաբարձութիւնը պիտի բանեցնէ արդիւնաւոր միջոցներով, զոր օրինակ, տոկոսաւոր փոխառութիւններ ընելով (որո՞ւ արդեօք), տոկոսաւոր և պարգեւաւոր արժէթուղթեր գնելով և ծախելով, անոնց ընթացքին ելեւէջներուն հետամուտ ըլլալով անշուշտ, կամ ուրիշ վստահելի և չնաւոր գործողութիւններով, այս միջոցներուն ընտրութիւնը կամ նախապատուութիւնը թողուած ըլլալով Հոգաբարձութեան ազատ կամքին։ Աւելին կայ։ Հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է կանոնաւոր տոմար ունենալ ո՛չ միայն Մնտուկի ընդհանուր գործառնութեանց, այլ և անձնական պաշտօնէի համար, որպէս զի ամէն մէկուն ունեցածներն իրարու չխառնուին, վէճի դուռ չբացուի։ Սա ալ չմոռնանք ըսել թէ և և պաշտօնեայ կամաւորապես կրնայ ուրիշ խնայուած դրամներ ալ յանձնել Խնայողութեան Մնտուկին շահագործման, մի՛շտ իր անձնական օգտին համար, քանի որ արդիւնքը պիտի բաշխուի մէն մի պաշտօնէի ունեցած դրամագլխին համեմատութեամբ։ Խնայողութեան Մնտուկին պատահական արդիւնքներուն մէջ, զորս թուեցինք արդէն, կայ սա կարեւոր արդիւնքն ալ. «յօդուտ Խնայողութեան Մնտուկին ընծայուած նուէր կամ նպաստ կամ յատուկ հանդէսներու արդիւնք։» Այս վերջին արդիւնքն իրաւ որ մարդուս փափաքը կը բերէ Պատրիարքարանի պաշտօնեայ ըլլալու։ Դիւրուն հանդիստ ապրուստի մը բաւելու չափ ամսական ստանալ, (փակագծի մէջ ըսենք թէ դիւանապետ մը 1500-2500, դիւանատեսուչ մը 1000-2000, դիւանադպիր մը 500-1000, պարզ քարտուղար մը 300-700 ղրուշ կը ստանան, առանց մոռնալու ասոնցմէ զատ յառաջացման պատասխանատուութիւնը, այնքէ՛ ի հարիւրին իրարու յաջորդելու պարագան), հարիւրին 5 խնայել և զայն ուրիշ խնայուած գումարներու հետ Հոգաբարձութեան մը ո՛ղջ ձեռքին մէջ շահագործել, կտակներ կամ նուէրներ ընդունիլ, թատերական կամ նուագդային հանդէսներ արքայական բացառիկ հաստիներու համար, դէ՛ զործ է։ Ելեւմտից Ցանձնաժողովին կողմէ մաքան հոգածութիւն չէր ապատուեր։ Որչափ կը յիշենք, ի սկզբան խնդիրը պարզ հանգստեան Մնտուկի մը հաստատման վրայ էր։ Ա՛յլ է հանգստեան մնտուկը, ա՛յլ է խնայողութեան սնտուկը։ Առաջինը հաւասարութեան հիման վրայ հաստատած է։ Իր նպատակն է այսքան որոշ տարիներու (25 կամ 30) ծառայութենէ վերջ, հանդիստ տալ ծերացեալ պաշտօնէին, անոր մասնաւոր թոշակ մը սահմանելով, մինչդեռ Խնայողութեան Մնտուկին նպատակն է ժողովուրդը խնայողութեան, տոկոսի, վարժեցնել չահաւորելով։

Արդ, ինչ որ Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան համար նոր պիտի ըսի, դուրսը կ'ըլլար արդէն, զի միշտ խնայողութիւնը խնայողութիւն է, պարտաւորիչ ըլլայ թէ կամաւոր։ Եւ եթէ պաշտօնէութիւնը ցարդ չէ խորհած իր ապագան, պատճառն իր անհոգութիւնն է միայն։ Վերջապէս ամէն ոք ի՞նք պարտի հոգալ իր ապագան։ Պարզ դրդռիւ մը կամ պարզ խանութպանին ապագան ո՞վ կը հոգայ, ո՞չ ապաքէն ինք։

Բայց ինչո՞ւ համար Պատրիարքարանի պաշտօնեայք իրենց ամսաթոշակին 5%ն խնայելի մասն Հոգաբարձութեան մը ձեռքը յանձնեն և այդ գումարով իրենց կեանքը չապահովագրեն։ Մի՞թէ ապահովը, ո՞րն է բանաւորը։ Մի՞թէ Պատրիարքարանի առօրեայ գործառնութիւնք պակաս են, որ այդ սեղանաւորական հաստատութեան յատուկ գործածութիւններն ալ բերած բարդած են անոնց վրայ։ Ի՞նչ մանր հոգածութիւն։ Խնայողութեան Մնտուկի ծախուց կամ եկից կողմն ալ չէ մոռցուած, և ասոր վերաբերեալ պատահական պարագաները, ինչպէս օրինակի համար, արժէթուղթերու պարզ վիճականութեան (ինվենթարի) առթիւ ընթացիկ և բուն գիներու տարբերութենէն վնաս, կամ արժէթուղթերու գիներուն վրայ նշանաւոր անկում եւն։ Ապագայ վէճերու և վիճաբանութիւններու ինչ դուռ։ Հոգաբարձութեան գործն ուրեմն չատ դիւրին չգիտնաք. ամէն օր պարտաւորեալ է, սակարանակն թերթերն ի ձեռին, գիներու ելեւէջներուն հետամուտ ըլլալ, խելոք պաշտօնէութեան խնայած գումարները զոհ չտալու համար սակարանական էրոխի մը։ Պաշտօնէութիւնն ալ, իր ուշադրութիւնը պիտի լարած, աչք ու ականջ կտրած, ամէն օր օրաթերթերու սակարանական մասերն աչքէ պիտի անցընէ, կամ կտակներու և պատահական հաստիներու վրայ պիտի երաղէ ապահովապէս, փոխանակ օրուան նամակները գրելու, թէև չենք կարծեր որ մեր սակաւաթիւ բարերարներուն մէջ գտնուի հատ մը, որ Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան յաւիտենական երախտագիտութիւնը չտեսնելու համար, ելնէ մեծ կամ փոքր կտակ մը ընէ։

Հրահանգին 31րդ յօդուածը, որ ամբողջութեան կորիզն է, կ'արժէ բառ առ բառ կարդալ. «Իւրաքանչիւր պաշտօնեայ կամ չահակից իրաւունք ունի իր դրամն ամբողջապէս, այսինքն՝ դրամագլուխն և օգուտը, քաղել և առնուլ, երբ պաշտօնէն հրաժարի կամ հեռացուի կամ դադրի։ Պաշտօնէութեան ժամանակին՝ չի կրնար Խնայողութեան Մնտուկէն բան մ'ընդունիլ կամ հետառնուլ, ո՛չ մասնակի վճարման և ոչ փոխառութեան ձեւով։»

Ինչպէս կը տեսնուի, եթէ պաշտօնեայ մը, իր ուաղ պարտաւորութեան մէջ ա՛նքան թերանայ, որ մինչեւ իսկ հարկ դառնուի վռնտել զայն, Խնայողութեան Մնտուկին մէջ ունեցած ո՛չ միայն դրամագլուխը, այլ և բացառիկ հաստիներէ գոյացած և դրամագլխին վրայ բարդուած օգուտներն ալ մէկտեղ պիտի առնէ տանի։ Այդ պիսի պաշտօնէի մը տրուելիք պատիժն ինչ պիտի ըլլայ։ Այս կէտը չէ ճշդուած, թէև 9րդ յօդուածին մէջ, տամաթոշակներու լրման իբրեւ զենիթ խոստացուած է բացառիկ նուէրներով վարձատրել արտասովոր արդիւնք կամ բացառիկ արժանիք ցոյց տուող պաշտօնեան։ Բայց թէ պաշտօնեան, «պաշտօնավարութեան մէջ եղած ժամանակին» պիտի չկրնայ Խնայողութեան Մնտուկէն մասնակի վճարում մը ստանալ կամ փոխառութիւն մ'ընել իր իսկ դրամագլուխէն, չենք հաւնար. պաշտօնեան գիտէք անշուշտ կարօտութիւն մը կամ պէտք մը հոգալու համար պիտի ընէ այդ փոխառութիւնը։ Եթէ պիտի չկրնայ ընել, և գոնէ այդչափ թեթեւցում մը ստանալ նեղութեան մը պահուն, Խնայողութեան Մնտուկն իրեն համար ի՞նչ օգուտ պիտի ունենայ ի կենդանութեան։ Մեռնելէն վերջ պիտի ունենայ։ Անձը կ'ապառնավարէ։ Ու յետոյ չենք հաւնիր թէ ի՞նչ իրաւունք է այն որ դուրսէն փոխառութիւն ընողին կը տրուի, և բո՛ւն պաշտօնէին կամ չահակցին կը զլացուի, քանի որ Հոգաբարձութիւնը «պարտաւոր է Խնայութեան Մնտուկին դրամը չահեցնել՝ տոկոսներ փոխառութիւններ ընելով»։ — որո՞ւ կը հարցնենք, անշուշտ ժողովուրդէն անհատներու, բայց մի՞թէ պաշտօնեան ալ առաւելագոյն իրաւամբ անհատ մը չէ՞ և Մնտուկին մէջ ունեցած դրամագլուխին ալ այլապէս ապահով երաշխաւորութիւն մը չէ՞։

Մնտուկն յուլիս 1էն սկսած է գործել։ Բարի վայելո՛ւմ։ Ամսական 1500 ղրշ. ի խնայողութիւն մը է 30,000ին վրայ։ Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան ապագան, արդէն ապահովեալ, կրկին ապահովուեցաւ, բայց ե՞րբ ուսուցիչներուինը։

Ս.

ՀԻԱՑՈՒՄ, ՄԱՀԱՑՈՒՄ

Տունիններէն ոչ ոք կը խառնուէր. իր սեպհականութիւնը դարձած էր ալ այն քառակուսի ափ մը հողը որ լեզուի պէս տուներուն կուշտէն վար կ'երկնար, և որուն չորրը, աղիւսի ցած պատի մը վրայ, հանդիսաւոր կեցուածքով մը կ'ապասէր տամնաւոր սիրոյն փայտորմը։

Ատոր մէջ էր որ գարնան կ'երթար Վերոնիք իր նախասիրած խատուտիկ ծաղիկները մշակել։ Ձեռքին ո՞րչափ կը վայելցնէր կարճ կոթով բրիչը որով հողին հետ կը խաղար անձնանդրայի, և թիթեղէ այն պզտիկ ցնցուղը որով իրիկուները կ'ոռոգէր բոյսերը։ Անոնց կաղդոյզը առտուն տիրանալով կուգար դիտել։

...Հոս սմբուլ ու նարգէ՝ իրենց գինովցնող հոտով պատկերը վեր կարկառուն, հոն չահոգրամ ու խնդաձաղիկ՝ արդուզարդնին վայելչօրէն տրուած, անդին անթառամ թարմիկներ՝ որոնց կորագարձ ագին դրասանգներու պէս կ'առկախուէր նազանքով։

Հրահանգին 7րդ յօդուածը, որ պաշտօնէից դասակարգութիւնը կ'ընէ, բոլորովին մոռցած է յիշել Պատրիարքարանի գործակատարները, առաջի՛նը, երկրո՛րդը, սարքն հանդերձ։ Մի՞թէ անոնք Պատրիարքարանի պաշտօնեայ չե՞ն, պատասխանատուութեան բաժին չունի՞ն, թոշակ չե՞ն ստանար, ապագայի համար խնայելու պէտք չունի՞ն, ինչպէս միւս պաշտօնեաները։ Թերեւս բացառիկ դասակարգ մըն են վեցեակ դասակարգէն դուրս, զոր կը թուէ Հրահանգը մասնաւոր խնամով։ 8րդ յօդուածն առ այժմ 30 հազար ղրուշ կը սահմանէ պաշտօնէից ամսականներուն ամբողջութիւնը, Պատրիարքէն և Փոխանորդէն զատ, օրական աշխատութեան չափն ալ միշտ 7 ժամ սահմանելով, ամառ թէ ձմեռ։ Զենք դիտեր թէ Պատրիարքարանի գործակատարներուն ամսաթոշակներն ալ այս գումարին մէջ են թէ ոչ, քանի որ անոնք բնաւ չեն յիշուած, թերեւս բացառիկ պարագաներու վերապահուած ըլլալով։

Հրահանգին 13րդ և 14րդ յօդուածները մասնաւոր չահեկանութիւն մը ունին պաշտօնէից համար։ Երբ օրինաւոր պատճառով կամ հիւանդութեամբ երկարաւեւ բացակայութիւն պատահի, բացակայ կամ հիւանդ պաշտօնեան, մինչեւ եօթներորդ ամիս, ամբողջովին պիտի ստանայ իր ամսաթոշակը. բայց 7րդ ամսէն սկսեալ՝ հարիւրին 10 պիտի կորսնցնէ, գիտէ՞ք ինչո՞ւ համար, — Խնայողութեան Մնտուկի հաստակաց օգտին համար։ Առողջները գո՛նէ օգտուելու են իրենց հիւանդ ընկերոջ հարիւրին 10էն, որ հաստիի ազբիւր մը նկատուած է։ Քանի որ, ըստ Հրահանգին, ներելի պիտի ըլլայ մինչեւ մէկ տարի պաշտօնի վրայ պահել հիւանդ կամ տկար պաշտօնեան, ինչո՞ւ այդ զրկանքն ընել անոր, ո՞չ ապաքէն մէկ տարուան հիւանդը դատապարտուած մըն է արդէն, և ինչո՞ւ համար պաշտօնակիցք այդքան զոհողութիւն ալ չընեն իրենց տարաբախտ ընկերոջ միրոյն համար։

Բայց Հրահանգին ամէնէն չահեկանմաքը կը սկսի 17րդ յօդուածէն, որ Խնայողութեան Մնտուկ մը կը հաստատէ Պատրիարքարանի մէջ, պաշտօնէութեան յատուկ, ինչպէս օրինակի համար, Պանք Օթօմանն հաստատած է ժողովուրդին համար առ հասարակ, սա տարբերութեամբ որ մինչ հասարակութեան համար կ'սահմանէ իր խնայած դրամը — մինչեւ մէկ քառորդ ոսկի — յանձնել խնայողութեան մնտուկին հարիւրին 2 կամ 3 տոկոսով, Պատրիարքարանի պաշտօնէից համար պարտադիր է իրենց ամսաթոշակէն հարիւրին 5 թողուլ, իբրեւ դրամագլուխ մը, որ պիտի մատակարարուի կամ չահագործուի մասնաւոր Հոգաբարձութեան մը ձեռամբ։ Ուրեմն Պատրիարքարանի Խնայողութեան Մնտուկը տեսակ մը Պանք է, զոր Հոգաբարձութիւնը պիտի բանեցնէ արդիւնաւոր միջոցներով, զոր օրինակ, տոկոսաւոր փոխառութիւններ ընելով (որո՞ւ արդեօք), տոկոսաւոր և պարգեւաւոր արժէթուղթեր գնելով և ծախելով, անոնց ընթացքին ելեւէջներուն հետամուտ ըլլալով անշուշտ, կամ ուրիշ վստահելի և չնաւոր գործողութիւններով, այս միջոցներուն ընտրութիւնը կամ նախապատուութիւնը թողուած ըլլալով Հոգաբարձութեան ազատ կամքին։ Աւելին կայ։ Հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է կանոնաւոր տոմար ունենալ ո՛չ միայն Մնտուկի ընդհանուր գործառնութեանց, այլ և անձնական պաշտօնէի համար, որպէս զի ամէն մէկուն ունեցածներն իրարու չխառնուին, վէճի դուռ չբացուի։ Սա ալ չմոռնանք ըսել թէ և և պաշտօնեայ կամաւորապես կրնայ ուրիշ խնայուած գումարներ ալ յանձնել Խնայողութեան Մնտուկին շահագործման, մի՛շտ իր անձնական օգտին համար, քանի որ արդիւնքը պիտի բաշխուի մէն մի պաշտօնէի ունեցած դրամագլխին համեմատութեամբ։ Խնայողութեան Մնտուկին պատահական արդիւնքներուն մէջ, զորս թուեցինք արդէն, կայ սա կարեւոր արդիւնքն ալ. «յօդուտ Խնայողութեան Մնտուկին ընծայուած նուէր կամ նպաստ կամ յատուկ հանդէսներու արդիւնք։» Այս վերջին արդիւնքն իրաւ որ մարդուս փափաքը կը բերէ Պատրիարքարանի պաշտօնեայ ըլլալու։ Դիւրուն հանդիստ ապրուստի մը բաւելու չափ ամսական ստանալ, (փակագծի մէջ ըսենք թէ դիւանապետ մը 1500-2500, դիւանատեսուչ մը 1000-2000, դիւանադպիր մը 500-1000, պարզ քարտուղար մը 300-700 ղրուշ կը ստանան, առանց մոռնալու ասոնցմէ զատ յառաջացման պատասխանատուութիւնը, այնքէ՛ ի հարիւրին իրարու յաջորդելու պարագան), հարիւրին 5 խնայել և զայն ուրիշ խնայուած գումարներու հետ Հոգաբարձութեան մը ո՛ղջ ձեռքին մէջ շահագործել, կտակներ կամ նուէրներ ընդունիլ, թատերական կամ նուագդային հանդէսներ արքայական բացառիկ հաստիներու համար, դէ՛ զործ է։ Ելեւէջներու Ցանձնաժողովին կողմէ մաքան հոգածութիւն չէր ապատուեր։ Որչափ կը յիշենք, ի սկզբան խնդիրը պարզ հանգստեան Մնտուկի մը հաստատման վրայ էր։ Ա՛յլ է հանգստեան մնտուկը, ա՛յլ է խնայողութեան սնտուկը։ Առաջինը հաւասարութեան հիման վրայ հաստատած է։ Իր նպատակն է այսքան որոշ տարիներու (25 կամ 30) ծառայութենէ վերջ, հանդիստ տալ ծերացեալ պաշտօնէին, անոր մասնաւոր թոշակ մը սահմանելով, մինչդեռ Խնայողութեան Մնտուկին նպատակն է ժողովուրդը խնայողութեան, տոկոսի, վարժեցնել չահաւորելով։

Արդ, ինչ որ Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան համար նոր պիտի ըսի, դուրսը կ'ըլլար արդէն, զի միշտ խնայողութիւնը խնայողութիւն է, պարտաւորիչ ըլլայ թէ կամաւոր։ Եւ եթէ պաշտօնէութիւնը ցարդ չէ խորհած իր ապագան, պատճառն իր անհոգութիւնն է միայն։ Վերջապէս ամէն ոք ի՞նք պարտի հոգալ իր ապագան։ Պարզ դրդռիւ մը կամ պարզ խանութպանին ապագան ո՞վ կը հոգայ, ո՞չ ապաքէն ինք։

Բայց ինչո՞ւ համար Պատրիարքարանի պաշտօնեայք իրենց ամսաթոշակին 5%ն խնայելի մասն Հոգաբարձութեան մը ձեռքը յանձնեն և այդ գումարով իրենց կեանքը չապահովագրեն։ Մի՞թէ ապահովը, ո՞րն է բանաւորը։ Մի՞թէ Պատրիարքարանի առօրեայ գործառնութիւնք պակաս են, որ այդ սեղանաւորական հաստատութեան յատուկ գործածութիւններն ալ բերած բարդած են անոնց վրայ։ Ի՞նչ մանր հոգածութիւն։ Խնայողութեան Մնտուկի ծախուց կամ եկից կողմն ալ չէ մոռցուած, և ասոր վերաբերեալ պատահական պարագաները, ինչպէս օրինակի համար, արժէթուղթերու պարզ վիճականութեան (ինվենթարի) առթիւ ընթացիկ և բուն գիներու տարբերութենէն վնաս, կամ արժէթուղթերու գիներուն վրայ նշանաւոր անկում եւն։ Ապագայ վէճերու և վիճաբանութիւններու ինչ դուռ։ Հոգաբարձութեան գործն ուրեմն չատ դիւրին չգիտնաք. ամէն օր պարտաւորեալ է, սակարանակն թերթերն ի ձեռին, գիներու ելեւէջներուն հետամուտ ըլլալ, խելոք պաշտօնէութեան խնայած գումարները զոհ չտալու համար սակարանական էրոխի մը։ Պաշտօնէութիւնն ալ, իր ուշադրութիւնը պիտի լարած, աչք ու ականջ կտրած, ամէն օր օրաթերթերու սակարանական մասերն աչքէ պիտի անցընէ, կամ կտակներու և պատահական հաստիներու վրայ պիտի երաղէ ապահովապէս, փոխանակ օրուան նամակները գրելու, թէև չենք կարծեր որ մեր սակաւաթիւ բարերարներուն մէջ գտնուի հատ մը, որ Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան յաւիտենական երախտագիտութիւնը չտեսնելու համար, ելնէ մեծ կամ փոքր կտակ մը ընէ։

Հրահանգին 31րդ յօդուածը, որ ամբողջութեան կորիզն է, կ'արժէ բառ առ բառ կարդալ. «Իւրաքանչիւր պաշտօնեայ կամ չահակից իրաւունք ունի իր դրամն ամբողջապէս, այսինքն՝ դրամագլուխն և օգուտը, քաղել և առնուլ, երբ պաշտօնէն հրաժարի կամ հեռացուի կամ դադրի։ Պաշտօնէութեան ժամանակին՝ չի կրնար Խնայողութեան Մնտուկէն բան մ'ընդունիլ կամ հետառնուլ, ո՛չ մասնակի վճարման և ոչ փոխառութեան ձեւով։»

Ինչպէս կը տեսնուի, եթէ պաշտօնեայ մը, իր ուաղ պարտաւորութեան մէջ ա՛նքան թերանայ, որ մինչեւ իսկ հարկ դառնուի վռնտել զայն, Խնայողութեան Մնտուկին մէջ ունեցած ո՛չ միայն դրամագլուխը, այլ և բացառիկ հաստիներէ գոյացած և դրամագլխին վրայ բարդուած օգուտներն ալ մէկտեղ պիտի առնէ տանի։ Այդ պիսի պաշտօնէի մը տրուելիք պատիժն ինչ պիտի ըլլայ։ Այս կէտը չէ ճշդուած, թէև 9րդ յօդուածին մէջ, տամաթոշակներու լրման իբրեւ զենիթ խոստացուած է բացառիկ նուէրներով վարձատրել արտասովոր արդիւնք կամ բացառիկ արժանիք ցոյց տուող պաշտօնեան։ Բայց թէ պաշտօնեան, «պաշտօնավարութեան մէջ եղած ժամանակին» պիտի չկրնայ Խնայողութեան Մնտուկէն մասնակի վճարում մը ստանալ կամ փոխառութիւն մ'ընել իր իսկ դրամագլուխէն, չենք հաւնիր. պաշտօնեան գիտէք անշուշտ կարօտութիւն մը կամ պէտք մը հոգալու համար պիտի ընէ այդ փոխառութիւնը։ Եթէ պիտի չկրնայ ընել, և գոնէ այդչափ թեթեւցում մը ստանալ նեղութեան մը պահուն, Խնայողութեան Մնտուկն իրեն համար ի՞նչ օգուտ պիտի ունենայ ի կենդանութեան։ Մեռնելէն վերջ պիտի ունենայ։ Անձը կ'ապառնավարէ։ Ու յետոյ չենք հաւնիր թէ ի՞նչ իրաւունք է այն որ դուրսէն փոխառութիւն ընողին կը տրուի, և բո՛ւն պաշտօնէին կամ չահակցին կը զլացուի, քանի որ Հոգաբարձութիւնը «պարտաւոր է Խնայութեան Մնտուկին դրամը չահեցնել՝ տոկոսներ փոխառութիւններ ընելով»։ — որո՞ւ կը հարցնենք, անշուշտ ժողովուրդէն անհատներու, բայց մի՞թէ պաշտօնեան ալ առաւելագոյն իրաւամբ անհատ մը չէ՞ և Մնտուկին մէջ ունեցած դրամագլուխին ալ այլապէս ապահով երաշխաւորութիւն մը չէ՞։

Մնտուկն յուլիս 1էն սկսած է գործել։ Բարի վայելո՛ւմ։ Ամսական 1500 ղրշ. ի խնայողութիւն մը է 30,000ին վրայ։ Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան ապագան, արդէն ապահովեալ, կրկին ապահովուեցաւ, բայց ե՞րբ ուսուցիչներուինը։

Ս.

ՀԻԱՑՈՒՄ, ՄԱՀԱՑՈՒՄ

Տունիններէն ոչ ոք կը խառնուէր. իր սեպհականութիւնը դարձած էր ալ այն քառակուսի ափ մը հողը որ լեզուի պէս տուներուն կուշտէն վար կ'երկնար, և որուն չորրը, աղիւսի ցած պատի մը վրայ, հանդիսաւոր կեցուածքով մը կ'ապասէր տամնաւոր սիրոյն փայտորմը։

Ատոր մէջ էր որ գարնան կ'երթար Վերոնիք իր նախասիրած խատուտիկ ծաղիկները մշակել։ Ձեռքին ո՞րչափ կը վայելցնէր կարճ կոթով բրիչը որով հողին հետ կը խաղար անձնանդրայի, և թիթեղէ այն պզտիկ ցնցուղը որով իրիկուները կ'ոռոգէր բոյսերը։ Անոնց կաղդոյզը առտուն տիրանալով կուգար դիտել։

...Հոս սմբուլ ու նարգէ՝ իրենց գինովցնող հոտով պատկերը վեր կարկառուն, հոն չահոգրամ ու խնդաձաղիկ՝ արդուզարդնին վայելչօրէն տրուած, անդին անթառամ թարմիկներ՝ որոնց կորագարձ ագին դրասանգներու պէս կ'առկախուէր նազանքով։

Հրահանգին 7րդ յօդուածը, որ պաշտօնէից դասակարգութիւնը կ'ընէ, բոլորովին մոռցած է յիշել Պատրիարքարանի գործակատարները, առաջի՛նը, երկրո՛րդը, սարքն հանդերձ։ Մի՞թէ անոնք Պատրիարքարանի պաշտօնեայ չե՞ն, պատասխանատուութեան բաժին չունի՞ն, թոշակ չե՞ն ստանար, ապագայի համար խնայելու պէտք չունի՞ն, ինչպէս միւս պաշտօնեաները։ Թերեւս բացառիկ դասակարգ մըն են վեցեակ դասակարգէն դուրս, զոր կը թուէ Հրահանգը մասնաւոր խնամով։ 8րդ յօդուածն առ այժմ 30 հազար ղրուշ կը սահմանէ պաշտօնէից ամսականներուն ամբողջութիւնը, Պատրիարքէն և Փոխանորդէն զատ, օրական աշխատութեան չափն ալ միշտ 7 ժամ սահմանելով, ամառ թէ ձմեռ։ Զենք դիտեր թէ Պատրիարքարանի գործակատարներուն ամսաթոշակներն ալ այս գումարին մէջ են թէ ոչ, քանի որ անոնք բնաւ չեն յիշուած, թերեւս բացառիկ պարագաներու վերապահուած ըլլալով։

Հրահանգին 13րդ և 14րդ յօդուածները մասնաւոր չահեկանութիւն մը ունին պաշտօնէից համար։ Երբ օրինաւոր պատճառով կամ հիւանդութեամբ երկարաւեւ բացակայութիւն պատահի, բացակայ կամ հիւանդ պաշտօնեան, մինչեւ եօթներորդ ամիս, ամբողջովին պիտի ստանայ իր ամսաթոշակը. բայց 7րդ ամսէն սկսեալ՝ հարիւրին 10 պիտի կորսնցնէ, գիտէ՞ք ինչո՞ւ համար, — Խնայողութեան Մնտուկի հաստակաց օգտին համար։ Առողջները գո՛նէ օգտուելու են իրենց հիւանդ ընկերոջ հարիւրին 10էն, որ հաստիի ազբիւր մը նկատուած է։ Քանի որ, ըստ Հրահանգին, ներելի պիտի ըլլայ մինչեւ մէկ տարի պաշտօնի վրայ պահել հիւանդ կամ տկար պաշտօնեան, ինչո՞ւ այդ զրկանքն ընել անոր, ո՞չ ապաքէն մէկ տարուան հիւանդը դատապարտուած մըն է արդէն, և ինչո՞ւ համար պաշտօնակիցք այդքան զոհողութիւն ալ չընեն իրենց տարաբախտ ընկերոջ միրոյն համար։

Բայց Հրահանգին ամէնէն չահեկանմաքը կը սկսի 17րդ յօդուածէն, որ Խնայողութեան Մնտուկ մը կը հաստատէ Պատրիարքարանի մէջ, պաշտօնէութեան յատուկ, ինչպէս օրինակի համար, Պանք Օթօմանն հաստատած է ժողովուրդին համար առ հասարակ, սա տարբերութեամբ որ

Հինգթերթի մանիշակը իր մինչինիկ ցօղունին վրայ մոռ դեղին թաւիշներ կ'ոստայնէր, հնգիկ չրկոտանին ալ քրքումը բեհեղ։ Ածուներուն եզրը նախանձոտ նայուածքներ կը քթթէր վաղենիկը, մինչ չանպրակ, մեխակ ու վաշտեւորի՝ իրենց կարգին՝ կը ցուցադրէին լուռ ժպիտներ հրազոյն։ Կանանչ ծղօտներու խորէն՝ չուշանին կաթ բաժակները կը լայնաբացուէին, ու պօղ տերեւներու շուքին տակ՝ եղրեւանիին լուրթ ողկոյզները բուրեան։ Վերը, փայտորմին շերտերուն վրայ, վարդագոյն թաթիկներու նման բոյլ բոյլ կը փթթէին այծտերեւին ծաղիկները։ Ատոնց մէջէն, ատոնց քովէն, խաւարածիլներու պարոյթը կար որ խարտեաչ խոպոպներու պէս ոլորուած բոյսերուն ճակտին վրայ կը գողդոյայ առտուան հովէն։

Ճերմակ քօղ մը մաղերուն ձգած՝ կ'ինչար ատոնց մէջ, ոչ մէկին զրկում ընելով իր այցին պահուն. ի՛նքն ալ ծաղիկ մը գրէթէ, անուշէն քանէ մինչեւ իր նրբաւարտ կազմը՝ տեսքոտ ծաղկի մը ամքողջ յատկութիւնները իւրացուցած։ Ու կ'սպասէր ընտանքով քաղել զանոնք իւրաքանչիւրը փրցունելէ առաջ մէյ մը ուռնգերուն տանելէ յետոյ, նէկլիժէ փունջ մը պատրաստելու անոնցմէ և տանելու հեշտօրէն գերեզմանել սալօնին ծաղկամանին մէջ։

Ծաղիկները անտրտունջ կը ծռէին իրենց վիզը, բրցուելու յօժար՝ զիրենք խնամող առ քնքուշ մատուներէն...։

Երբ ձմեռ մը անցաւ վրայէն և գարնանամուտի ցանքը սկսաւ, ծնողքը վերջնապէս արգիլեցին Վերոնիքի այդ փուճ զբաղանքը, որ իրենց համար չպիտու զարդարանքէ մը զատ ուրիշ առաւելութիւն մը չունէր։ Խեղճ խնամատ ածուները որոշուած էին բանջարեղէնի ածուի վերածուելու։

Տխուր չէր տեսնել հիմա առ մի՛ և նոյն պարտէզին մէջ ձմեռի մը ընդհատումովը՝ պրասին կոկողավիզ ցօղունները անհրապոյր, կամ կոչտ գանկերը կանկառին, երբեմնի խորտ ծաղկանց տեղ։ Պարարտ հողին վրայ աղցանախոտը ճմրթկուելով կ'ածէր կանանչ քուրջի կտորի մը պէս, ու սոխերը չէին քաշուեր բարկ, ազատ բոյր մը ցրցընելու ընդհանուր ամարաթեան մէջ։ Աւդին անդին, լերկ ածուներուն եզրը կ'երեւէին ատեն ատեն հողէն դուրս նետուած ծիլեր. երբեմնի թուփերուն սերմն'ին էին ատոնք որ թափած ու բուսած էին նորէն, բայց որ հիմայ կը խլուէին կը նետուէին անպիտան մոլաբոյսերու պէս, վնաս մը չի պատճառելու համար մօտի բանջարեղէններուն...։

Վերոնիքը ցաւեցաւ այս տարդուութեան հանդէպ. ինչո՞ւ չարանային իրեն անուշ զբօսանքին։ Ինչո՞ր ալ սիրտ ըրած էին ծնողքը եղծել այն գաղար բանասեղծուհիները որ ուհնին, նուռնուփարին կամ յասմիկին կոյս առէջներէն կ'արտաբղխէր նո՛յն պարտէզին մէջ, տեղը բերելու համար բողկին կամ աղտաքեղին նողկանքն անհարկի...։

Հայհոյա՞նք մը էր ան՝ Գիղեցիկին, Աղնիւին երեսին պօռացուած։

* * *

Ծաղիկներ չէին նաև այն իղձերն ալ զոր երկար հանդարտ ամիսներ, ցորեկը գալար լուսամուտին առջեւ ու գիշերը ժանեակէ մահճակալին մէջ սաղմնած, բուծած և ոռոգած էր եռեռբային անբէնանքով մը, սաղմնած՝ հոգիին խո՛շ խանդովը, բուծած՝ թռուցիկ հրայքովը իր զարուն սրտին, և ոռոգած՝ յոյսի քաղցր անձրեւներով։

Այո՛, ծաղիկնե՛ր այդ իղձերը, յափուկին պէս փափուկ և անմոռուկին պէս անմեղուկ...։

Բայց օրին մէկը յանկարծ թոչներ, լղճուէր էին անոնք աշունին հոգեվարքով և ձմեռուան թաղումովը, որովհետեւ ծնողքը հակառա՛կ իր կամքին՝ կեանքին ծիծղուն նաւօքը տարեր էր կապել անա՛նկ մարդու մը որ սրնատրի հոտն ունէր ժառատ բերնին մէջ և գարշանքը՝ ճաղատ մզո՛տ գանկին տակ...։

ԹԷՈՌԻԿ

ՄԻՀՐԱՆ ՍԲՎԱՃԵԱՆ անուն մէջահասակ, սեւամօրուս երիտասարդ մը, յանուն մեր թերթին դրամ կը գանձէ եղեր մեծամեծ խոստումներ, յանձնառութիւններ ընելով աջ ու ձախ։

Մինչեւ հիմա Իւսկիւտարէն, Խասգեղէն չհասակութեան լուրերն ըստացանք։ Բացարձակապէս կը յայտարարենք թէ՝ այդ անուամբ ո՛և է պաշտօնեայ չունինք։

Մանզումէի անուամբ գանձուած դրամ մը վաստրական ըլլալու համար պէտք է որ գրուած ըլլայ յանուն թերթին ապուած մասնաւոր թուղթի վրայ և կրէ արտօնատիրոջ ստորագրութիւնն ու կնիքը։ Ուրիշ ամէն գանձում անվաւեր է։

ԿԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

ՇԱՀԵՆԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Թէրմէ։ Գրական ընթերցողներուն

Մեր ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆ գըտած ընդունելութենէն քաջալերուած՝ երեք շահեկան և հոգեբանական հարցումներ կ'ուղղենք մեր ընթերցուհացոյն կարճ հրաւէրին ներքեւ, և կը փութանք զանոնք ամենաւուրջ նկատառութեան յանձնել։ Մրցման համար 8 օր որոշուած է, այսինքն մինչեւ յառաջիկայ հոկտեմբեր 1, որմէ հետէ տակաւ առ տակաւ պիտի սկսինք կարգով հրատարակել մեզ խրկուած պատասխանները, անոնց վրայ աւելցնելով նաև մեր դիտողութիւնները։ Պատասխանները պէտք չէ շատ երկար գրուած ըլլան և ո՛չ ալ շատ համառօտ, այլ կոկիկ, ինքզինքի էական մասերուն թափանցուած և մանաւանդ ղերծ անոգուտ մանրամասնութիւններէ։ Մրցման մէջ առաջին հանդիսացողին «Մանզումէ»ի անօրէնութիւնը կը խոստանայ երեք ամսուան բաժանորդագրութիւն մը նուիրել, իսկ երկրորդին՝ երկու ամսուան բաժանորդագրութիւն մը։ Լոկ կեղծ անուամբ գրութիւններ չեն ընդունուիր երբեք, այլ պէտք է նաեւ անոնց միացած ըլլան գրողին բուն անունն ու հասցէն, իսկ արական գրիչով ու ոճով և աղջկան կամ կնոջ կեղծ ստորագրութեամբ պատասխաններ ի սպառ դուրս են մեր ծրագրէն և հետեւաբար խմբագրական աւանդական խոչոր զամբիւղը կը նետուին անոնք։

ԱՀԱՒԱՍԻԿ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

1.—Կիները ինչ առանձնայատկութիւններ ունին, որոնցմէ զուրկ ըլլան այրերը։

2.—Որո՞նք են կնոջ մը բարձրագոյն զգացումները և ինչ եսասիրական ձգտումներ ունի ան։

3.—Ինչ էր կնոջ մը դերը անցեալին մէջ, ինչ է ներկայիս մէջ և ինչ կը յուսաք որ ըլլայ ապագային։

Վ. Ն. Ա.

ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

ՀԱՆՐԻ ՖՐԷՏԷՐԻԳ ԱՄԻԷԼԻ

ՕՐԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ ՔԱՂՈՒԱԾ

Իր անձը զսպել փափկութեամբ և գորովանօք, ահա ողոց վրայ իշխելու առաջին պայմանը մօր մը համար. մանուկը իր մէջ գտնելու չէ կիրք մը կամ տկար կէտ մը զոր կարենայ իր քմահաճոյքներուն ծառայեցնել. իր մայրը վրդովելու կամ խաբելու անկարող զգալու է ինքզինքը և այն ատեն միայն պիտի ճանչնայ անոր գերիվերութիւնը։ Անոր գուրգուրանքը աւելի ևս պիտի գնահատէ որովհետեւ պիտի յարգէ զայն։ Այն մանուկը որ կրնայ մօրը բարկութիւնը գրգռել կամ զայն յուզել, իր մօրմէն աւելի ուժեղ կ'զգայ ինքզինքը, վասն զի՝ նկարագրի ուժն է որ առաւելապէս և անգիտակցաբար կը յարգէ անիկա։

Մայրը արեւ մը պէտք է նկատէ իր անձը իր զաւկին համար, արեւ մը անփոփոխ և յար շողշողուն, որուն՝ անհանդարտ թեթեւ, կրքոտ կամ կրակոտ փոքրիկ տարածը պիտի դիմէ ջերմութիւն, անդորրութիւն կամ քաջալերութիւն գտնելու։

Մայրը, բարութիւն, նախախնամութիւն և օրէնք կ'անձնաւորէ իր զաւկին համար, այսինքն Աստուածութիւնը մատչելի կ'ըլլայ մանկութեան՝ մօր կերպարանքին տակ, եթէ ինք կրքոտ է՝ կրքոտ և բռնակալ Աստուծոյ մը գաղափարը պիտի ներշնչէ անոր, քանզի մանկան մը կրօնքը կը հիմնուի ոչ թէ ծնողաց ըստ ծնողներուն այլ ըստ ծնողներուն վրայ։

Մնողաց կեանքին իբր առաջնորդ ծառայող ներքին և անհնչմարելի խէանն է որ կ'ազդէ մանկան, անոնց խօսքերը, յանդիմանութիւնները պատժելու կերպը, զգացմանց բուռն արտայայտութիւնները մանկան համար մերթ ոբոտում են ու չանթ, մերթ ալ ծիծաղելի կատակերգութիւն. և ահա այս բաներուն վրայ է որ մանուկը կը խորհրդածէ։

Հակառակ արտաքին երեւոյթին, մանուկը ներքին մարդն է որ կը տեսնայ միշտ, անդգալաբար իր շուրջը գտնուողներուն ազդեցութեան տակ կը մանէ և այդ ազդեցութիւնը կ'անդրադարձնէ իր խսկականէն բան մը աւելցնելով անոր մէջ։

Հայելի մէ՛ մանուկը, ահա թէ ինչու դաստիարակութեան առաջին քայլն է, ինքզինքդ դաստիարակէ. եթէ կ'ուզես մանկան կամքին իշխել, նախ պէտք է քու կամքիդ իշխել սորվիս։

Պ. Կ. ՏԱՇԵԱՆ

Ուսուցչուհի Հայ Լեզուի Ամերիկեան աղջկանց Բարձրագոյն Վարժարանին Սկիւտարի

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՁԱՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Զարը Ֆրանսա այցելեց և վերադարձաւ։ Օրուան կարեւոր քաղաքական մէկ կարգադրութիւնը՝ որ շաբաթներէ, ամիսներէ յետէ պատրաստուած և մանրամասնուած էր երկու տէրութեանց վարիչ շրջանակներու մէջ, այսպէս ահա կատարուեցաւ ցոյց տալով թէ Ֆրանսա և Ռուսիա իրարու ...դաշնակից են։ Մասքովեան դիւանագիտութիւնը որ նուրբ ու հեռատես ըլլալու համբաւն ունի, միւսներուն վրայ սա առաւելութիւնը կը վայելէ որ՝ դէթ խորհրդարաններու մէջ՝ ո և է նստարանէ մը թուլբերան կամ շատ անգամ իր պատկանած շրջանակին ամենէն հարուստ անձը՝ և հետեւաբար դիւանագիտական նրբութիւններէ ամենէն քիչ հասկցողն ըլլալով հանդերձ իր ազդեցութեան և դրամին շնորհիւ երեսփոխանական ամբոխին վրայ բազմող ո և է անհատի մը քմահաճ մէկ հարցումին և կամ հարցապնդումին — դիւանագիտական բառով—երկար բացատրութիւններ տալու անհարկի սիսպղութիւնը չէ ունեցած երբեք։ Տարբեր խնդիր է թէ սահմանադրական կառավարութիւններու մէջ՝ Երեսփոխանական ժողովներու հաստատութիւնը մը ասանիան չանաւոր եղած է կառավարութեանց՝ պեռպան ֆոդոնէներու տեսակէտով։

Բայց սա ընենք թէ ռուս քաղաքագէտները ոչ իւիք ենթակայ են աւաւտուուն կանուխ խորհրդարանին մէջ իրենց դէմը ելնող առաջին Ֆոդէնին հետաքրքիր շաղակրատութիւններուն գոնացում տալ այս ինչ կամ այն ինչ արտաքին խնդիրներուն վրայ, որոնց խելք չի կրցան հասցնել բարի մարդիկը։

Այսպէս՝ ռուս նախարարները կամ վարիչները՝ զերծ հրապարակային բացատրութիւններ տալու անճան հոգէն՝ ըստ հանոյս ու միմիայն Վերին իշխանութեան հաւանութեամբ կը կատարեն այն տեսակ գործեր որոնց օգտակար ըլլալուն բան է որ իրենք համոզուած ըլլան։ Զարին ի Ֆրանսա այցելութիւնն ալ ահա մին է այս կարգադրութիւններէն։ Բայց եթէ Ռուս դիւանագիտութեան համար կրնանք այս առաւելութիւնը անցնել ի հաշիւ իրենց պահանջքին՝ աշխարհ գիտէ թէ պարագան միեւնոյնը չէ Ֆրանսայի համար, ուր ամենափոքր իրողութիւն մը նոյն իսկ ամենէն աննշանը՝ անագին համեմատութիւն կ'ունէ նախ մամուլին և ապա երկու ժողովներուն մէջ։ Տաքցուելու Ֆրանսացիք՝ կը պահանջեն որ օրուան արտաքին գործոց նախարարը իրենց լիուլի գոհացում ու բաւարար պատասխաններ տայ այս ինչ կամ այն ինչ քաղաքական խնդրին վրայ, հոգ չընելով բնաւ թէ տրուած բացատրութիւնը կրնան վնասել գործադրուելիք և կամ գործադրուած ծրագրի մը յաջողութեան։ Սակայն ըսել չէ սակայն թէ Ֆրանսայի մէջ դիւանագիտական գաղտնիքները իրենց մասնաւոր գլուխը չունին Ֆրանսայի վարչական մարմիններուն մէջ։ Դէթ Անգլիա՝ այս մասին միւս սահմանադրական Պետութիւններէն աւելի լուսամիտ երեսփոխանութիւն մը վայելելու առաւելութիւնն ունի։ Անգլիացի նախարար մը բաւ է որ իրեն ուղղուած հարցումէ մը խուսափիլ ուզելու համար, «պետական գաղտնի» բառերը արտասանէ՝ ամէն երեսփոխան խօսք մէկ ըրածի պէս, ակնարկուած խնդիրը այլ ևս իբրև գոյութիւնէ զուրկ կը նկատէ։ Այս մասնակի և համառօտ տեղեկութիւնը տուինք հասկցնելու համար թէ Ֆրանսացիք ինչ գուրգուրանքով և որչափ մեծ կարեւորութիւնով կը վերաբերուին դէպի իրենց մէկ Բարեկամը և Դաշնակիցը, որոյ մասին և ոչ մէկ հարցում կ'ուղղուի Խորհրդարանին մէջ, հակառակ Ֆրանսական և օտար թերթերու գրգռիչ և ջլատիչ հրատարակութեանց՝ որոնցմով Ֆրանքօ-Ռուս Զինակցութիւնը Առեւտրական տան մը հաստատութեան կը նմանեցնեն քան թէ քաղաքական կապակցութեան, և այս ամենքը անչուշտ գրգռելու համար Ֆրանսական ժողովուրդը որ տեղեկութիւններ խնդրելու ելլէ իր նախարարներէն թէ 10-12 տարիէ ի վեր Ռուսիոյ ափը լեցուցած միլիառները հարիւրին քանի՞ տոկոսով դրուած և կամ իբր փոխարժէք այդ գումարներուն՝ Ռուս կարավառութիւնը ինչ շահեր ապահոված էր Ֆրանսայի։

Առանք ամէնքը ըսուեցան ու գրուեցան ձիւղ անոր համար որ Ֆրանքօ-ռուս զինակցութեան բուն նպատակը ո՛չ ոք գիտցաւ և կամ կրցաւ գիտնալ։ Ֆրանսացիք սակայն, հակառակ իրենց դաշնակցութեան դէմ եղած յարձակումներուն և հեգնութիւններուն՝ գիտցան ամէնէն աւելի փափկանկատ գըտնուիլ այդ կէտին վրայ։ Եւ որովհետեւ Եւրոպա՝ մանաւանդ Մամուլը, կ'ուզէ, որ ամէն բան գիտնայ, սկսաւ ենթադրութիւններ ընել Ֆրանքօ-ռուս զինակցութեան վրայ։ Պաշտպանողական, յարձակողական համաձայն ընթացքի և ամէն տեսակ երեւակայելի գէպպենէշներու թեզը սպառեցնէն վերջ, երբ տեսան որ ուղղակի կամ անուղղակի լոյս մը կամ ճշմարտութեան մօտ նշոյլ մը չկրցին ձեռք անցուցնել, բոլորովին հակառակը սկսան տալ։ այս անգամ մեծաձայն յայտարարելով թէ ռուսօ-ֆրանսական համաձայնութիւնը այլ եւս տկարացած էր։ Թէ Մանչուրական կարգադրութիւնը, չինական խնդրոց մէջ ռուս կառավարութեան բռնած ընթացքը և կամ ի Հապէշիստան Զարին կրօնական առաքելներուն ազդեցութիւնը Մենիլիք կայսր մօտ՝ Ֆրանսական շահուց նպաստաւոր չըլլալով, երկու դաշնակիցներ իրարու կրունկ դարձուցած էին։ Այս բոլոր ենթադրութեանց և դուշակութեանց, — անցեալին և ապագային համար — մէկ հարուածով հերքումը կուտայ Զարը թէ Ֆրանսա այցելելով և թէ Տէլքասէի, Վալտէք-Ռուսոյի հետ առանձինն երկար ժամեր տեսակցելով այն տեսակ խնդիրներու վրայ, որք այսօր երկու երկիրներու ալ պահական գըլուխները կը զբաղեցնեն՝ իրենց առաւօտեան առաջին ժամէն իսկ։ Թէ այդ համաձայնութիւնը ընդհանուր աշխարհի համար ինչ օգուտ պիտի ունենայ, անչուշտ այդ ալ ընդհուպ պիտի տեսնենք, միայն թէ ապահով ենք որ Լա Հէյի Դեսպանախորհուրդին Նախաձեռնակը, անտարակոյս թնդանօթին շնորհիւ չէ որ պիտի ուզէ լուծել այն բոլոր հանգրիճաւոր և կնճռոտ գործերն, որք այսօր Մայր. Արեւելքի քաղաքական հորիզոնը կեսաւորած են, փոթորկալից ամպերու հանգամանքն առնել սպառնալով։

ԽԱՐԻՃԻՅԼ

ԶԻՆ ԱՀՎԱԼԸ. — Բէքինէն 29 սեպտ. Թարիխիլէ եաղլարարդնա կէօրէ, Ամանիա հիւբիւմէթի թարաֆընտան Շանկայտա սաղլանըլան Ամման սասքիրներն մէվճուտիյէթի՝ Ինկիլիթէրա մաթպուաթը թարաֆրնտան խոշ կէօրիւլմէտիկինէն, Ամանիա հիւբիւմէթի՝ մէզքիւրի սասքիրի գրթան մէզքիւրէտէն կէրի ճէլպ իտէնէք տիր։ Քէզա Ամանար Քիաու-Զէու հուտուտընտան էօթէյէ ուզանան Ամման թիմաք եօլ խաթթընը մուհաֆազա իթմէք իչուն, վավ իթտիլերի գարաղոլխանէլէր նէօպէթճիլերինի տախի կէրի ալաճագլար տրը։ Շանթունկ վալիսի՝ խաթթը մէզքիւրը մուհաֆազա իթմէկի թէսհիւտ իթմիշ օլտուզընտան, Ամանիա հիւբիւմէթի տախի Ինկիլիթէրա իլէ պօղուշմամագ իչուն, պու նօգթալարը արթըգ էհէմմիյէթէն արի ատտ իտէրէք իչպու գարարը վէրմիշ օլմալը տրը։ Բէքին հավալիսնտէ կէչէն օգոստոս ասընտա Զինլի էշգընա թարաֆընտան գաթլ իտիլէն պիր Ամման թաճիրին գաթիլլէրինին ճէզալանտըրըլմասը՝ Բէքին Ամանիա մասլահաթկիւզարը թարաֆընտան մուսիրրէն թալէպ օլունտուզընտան, մէրգուման ճանիլէրտէն եէտիսինին ճէրէեան իտէն մուհաքէմէլերի նէթիճէսինտէ մէրգուման՝ իտամ ճէզասընա մահքիմ օլմուշլար տրը։

ԱԼՄԱՆԻԱ.—Զին իղթիշաթը էնասընտա՝ գըթաի մէզքիւրէէ կէոնտէրիլէն սասքիրը էճնէպիյէէնին սէր գօմանտանը օլան մարէշալ Վալտէզ՝ մէզքիւր իղթիշաթի զարթընտա գալչասընտա բէյտա օլան պիր ուրտան ղաեէթլէ մուզթարըզ տրը, մումաիլէյ՝ եաթագտա եաթմաղա մէճպուր օլմուշ վէ պու հալ՝ մարէշալին ումուտ ահվալը սրհիյէէսի իւզէրինէ սուի թէէսիր իյլէմիշ տիր։ զէվճէսինին եէվմը թէվէլլիւտի օլան հոկտեմբերին 31նտէ մարէշալ Վալտէզէ՝ Հանովէր չէհրինէ ազիմէթ իթմէք նիեէթինտէ իտի իսէ տէ, ահվալը սրհիյէէի հազըրէսի՝ օլ տէրէճէ ֆէնալշմըշ տրը քի, միւշարիւէյհ՝ հէր կէօնա թէպտիլը մէքանտան ֆէրազէթ իթմիշ տիր։

—Պէրան թարդիյէ Պէրլինէ կէլմիշ օլան բրէնս Զուն՝ սեպտեմբերին 30ընտա Պէրլինտէն մուֆրէգաթ իտուպ՝ տօղրուճա ճէնովատա մուվասլէթ իթմիշ տիր. օրատան վարօրա բաքիպէն վէ Զինէ միւթէվէճճիհէն հարաքէթ իտէճէք տիր։

—Էլեէվմ Ամանիատա էն չօգ նըշանը համիլ օլան զաթ՝ սէրայը իմբրէթաթօրի միւշիրի գոնթ Էօլէնպուրկ տրը։ Միւշարիւէյհ՝ 66 միւխթէլիֆ նըշանա մալիք օլուպ, պունլար միեանընտա Բուսիանընն Սէնդ-Անտրէ նիշանը իլէ Բրուսիանընն Էկիր-Նուառ նըշանը տախի մէվճուտ տրը։ Բրէնս Պիսմարք իլէ մարէշալ Մոլթքէ տախի պու գատար նըշանա նախի օլամմըշլար իտի։ Պունլարտան Բրէնս՝ անճագ 54 վէ մարէշալ իսէ 44 նըշանա նախի օլապիլմիշլէր իտի։

ՍԲԱՆԻԱ իլէ Ամէրիգա մուհարէպէսի էնասընտա, Սանթիակօ լիմանընտա Ամէրիգալըարա գարշու կէօսթէրտիսի մէհարէթ, ճէսարէթ վէ շճաաթըյլա մէշհուր Սբանիալը ամիրալ Սէրվէրանընն էսիր տիւշիւպ, Ամէրիգաեա իվամ օլուհնտրզը մալիմմիր։ Ամէրիգա էհալիսի՝ գահրաման ամիրալա պիր «սօսթլուգ գաաէնի» ինտա իթմէք իչուն, իսէ թօրամաղա թէչէպպիւս վէ հարթա իչպու իսէնէին գօմիսիօնունը տախի նիւ Եորքտա թէչթիլ իթմիշլեր իտի։ Մուախխարէն՝ բէիս Մաք Քինլիին վուզուը վէֆաթընտան պահսլէ, Ամէրիգա-Սբանիա մէհանընտա զու

տիւշմէնին՝ Կայլիք ըմբաղնը կէշմիշ վէ կիճէեի Իւշ Խանլարտա կէշէրմիշ օլտուղը եէնի քէօյտէ պուլունան միւֆրէզ զապիթի թարաֆընտան իխպար օլունմասը իւզէրինէ, Սէլանիքտէ պուլունան ճէնուպ ֆրգասը՝ տիւշմէնի եէնի քէօյ վէ Տալուտ Պալի թէքէլէրինտէ գարշուլաեուպ, պիր թէարրուպ իճրասընա գարար վէրմիշ տիր։ Ֆարզ օլունան տիւշմէնին գուվվէթի՝ պիր բիեսատ ֆըրգասըլա 4 պաթարիա թօր տերէճէսինտէ թախտին օլունմուշ վէ պուտնա մուգապլէէ վէ թէարրուպ իշուն, Սէլանիք ճէնուպ ֆըրդասընան պիր բիեսատ ֆըրդասը իլէ պիր պէօլիւք սիւվարի վէ 11 պաթարիա թօր սեվգ օլունմուշ տըր։ Թօրճիկար՝ ճէմիկէեթի օլարագ պիրիւքտէ աթէշ խաթթնա չըգմըշլար տըր։ Հալին վէ մէվգրին արզ էյլէտիւի մանզարա՝ հագըդաթէն տէհշէթլի վէ աղամէթլի իտի։ 11 պաթարեաի՝ թէշքիլ իւշն 66 թօրան թարաֆ թարաֆ պիրտէն պիրէ տէշէթավէր պիր կիւրիւլթի իլէ աչտըղը աթէշ՝ տաղլարը ինչէթիւր, գալպարա ազամէթի թավիր օլունմասաճագ պիր հիսսը հէյպէթ պախշ էյլեօրտը։ Մանօվրա՝ սաաթ 7½-սա խըթամ պուլմուշ վէ չատըրլարտա հաղրունա իքրամ օլունտուգտան սօնրա, բէամը կէչիտ իճրասընա պաշլանմըշ տըր։ Մէվգրին ղարպ ճիհէթինտէ պիրէլէնն թօրլար՝ չատըրլար էօնիւնտէն կէչտիկլէր։ Չատըրլարդն թէմամ գարշը-սընա պիր պանտօ միւղիգա մէվճուտ իտի։ բէամը կէչիտի ասան թօքճի միւղիգասընա պու միւղիգանդրն ճանդնտա տուրմուշ իտի։ սիւրաթլը պիր մարշ իլէ, պաթարեալար կէչմէեէ պաշլարլար։ Հայլանլարդն միւքէմմէլիյէթի՝ էֆբասը Շանանէնին ինթիզամը՝ ալէկսուսուս իգթիսար վէ ճիտանյէեթլէրիդէ թէմէլինտէ նըվ իպիլ էյէմիշ տիր։

ՍԻԼԻՎՐԻՏԷ զուտուր էթտիկլինի տիւնքի նիսախէմիդտէ եաղմըշ օլտուղումուզ հանկընտա, 16 խանէ վէ զախրէ տուլու 4 մաղազա վէ 1 սաման մազազասը վէ պիր եօղուրթխանէ հանտըը անլաշըլմըշ տըր։ Հարիգին սէպէպը վուգուը՝ զապրթաճա տէրտեսթը թանգըգ իտի։

ՄԷՐԵԹԻՊԸ ումումիյէտէ թաեին իտիլէճէք մուալիմէրին վէ մէճմուալարդն հիւսը ալէշագ սահիպի պուլունմասընա նինահէթ տէրճէճէ տըգգաթ օլունմասը խուսուսընա պու քերէ տէ իրատի Սէնիյէտ շէրէֆսուտուր պուլրուլմուշ տըր։

ՏԱՀԻԼԸ վիլաեէթի տէվր ու թէֆթիշէ չըգմըշ պուլունան Այտրն վալի-սի իւպէթլու տէվէթլու Քեամիլ բաշա հաղրէթլէրի՝ մէրքեզը վիլաեէթէ ավտէթ պուեուրմուշլար տըր։

ԱՅՏԸՆ վիլաեէթի մէարիֆ միւտիրինին նէզարէթինտէ օլարագ, Գըրդ աղաճ գաղասը տանիլինտէ Եօրթան մէվգրինտէ ասարը աթիգա արամասը իշուն, Իզմիր գասապա տէմիր եօլու տիրէքթօրը Մ. Բօլ կոտէնէ բուխսաթ վէրիլմիշ տիր։

ՊԱՊԻԼՕՆՏԱ. Նարուգոդանսօսրուն թախթ սալօնը պուլունուուղու տիւնքի նիւսախէմիդտէ եաղըմըշ իտի, Այմանա ասարը աթիգա էրպաղընտան միւրէքքէպ պիր հէյէթ՝ չիմտի ճէմիմէմ տէնիլէն մահէ գուրպինտէ վագը էսկի Բաբիլոն չէհրինին եէրինտէ հաֆրիյեաթ իճրասընա պաշլաեուպ, պիր թագըմ Ասորիճէ լէվհալար մէյտանա չըգարմըշ տըր։ Պու հէյէթ էրքեանընտան վէ Ասորի էսէրլէրինտէ վագըթ պուլունան Մ. Վայտգախսին իֆտէսինէ կէօրէ, պու լէվհալար՝ պիր թագըմ մէքթուպլարը, Սաղմոսլարը, լուգթիրը հավի իմիշ քի, զանէնէ միւհիմմ օլտուղլարը հալտէ, Աստուածաշունչը հագըգաթ օլտուղունը իսպաթա պունլար տա խրատէթ իտէպիլէճէք տիր։ Բաբիլոն չէհրը գատիմինին պէօնիւքլէրէ մախսուս մէղարիսթանը հիւքմինտէ պուլունան Իւմրան Պուհա տաղընտա իճրա իտիլմէքտէ օլան հաֆրիեաթը պիր դաթ տանա սիւրթլանտըրմագ իւղրէ։ պիր քիչինիւք չըմէնտրթէր խաթթը եաբըլմըշ տըր։ Պու սահէտէ զանէթ միւհիմմ անթիդալարդն մէյտանա չըգտըրըլաճաղը իւմիտ օլունուեօր։ Պու ճէմիյէեթ՝ եալընըզ Բաբիլոն չէհրը գատիմի մէվգրինտէ եէրլէրի գաղտրմաեուպ, Ֆարա վէ Էպուհաթապ տաղլարընտա տա ամէլիյեաթի իճրա իտտիրիեօր։ Պու մէվգրէրէ, Բրիտտանան 4000 սէնէ էվվէլքի զէմանլարդն տասրընտան զանէեթ միւհիմմ անթիգալար չըգարըլաճաղը իւմիտ օլունուեօր։ Ամէրիգալըլարխէ, մէվգրի մէղքիւրտէն պիր ազ էօթէտէ վագը նէլֆար մէվգրինտէ գաղարբրեօրլար։

ԳՕԲԷՆՀԱԿ չէհրինտէ ասարը աթիթիգա մէրգալըլարընտան Մ. Ժագգպսօնդն էլինէ կէշմիշ օլան Փիւնիկէ ասարը աթիգան միւհիմմէսինտէն պիրիսինէ միւթէալիդ պաղը մալիւմաթ նէյր իտիլմիշ տիր։ Տիւրու չէհրի ճիվարընտա մէյտանա չըգարըլմըշ օլան պու էսէր՝ թարընմագտա պուլունան պիր ատէմին տեագտա պուլունուղը վալիյէթի՝ գաղարթմա օլարագ էէսսթէրմէքտէ տիր։ Փիւնիկէ էսէրլէրինի թէագըգ իլէ մէշղուլ օլանլար՝ պու էսէրին Փիւնիկէ պէօնիւքլէրինտէն պիրիսինէ մախսուս օլտուղունը քէշֆ էյլէմիշլէր տիր։

ՍԷԼԱՆԻթ լիման գումբանեալարդն թաշ օճագլարընտա ասարը աթիգասան պիր մէղար թաշը գուհոր իտիմիշ տիր։ Թաշն իւզէրինտէ պիր թագըմ եաղըլար մէվճուտ օլտուղունտան, հանկի զէման վէ միւլէթ ախտ օլտուղը թէագըգ օլունմագտա իմիշ։

ԽԷՏԻՎԷ Մըսրը Տէվլէթլու ֆէիամէթլու բաշա հաղրէթլէրինին վալիտէի միհէթէրմէլէրի՝ գըշը Սթանպօլտա կէչիրթճէքլէր իմիշ։

ՍՐՀՀԻՅԵՆ միւֆէթթիշի Պանդօվանի բաշանդն պիր բաբորը մանիպտիճէ թօչճու էրքէանը հարպ վէ թօքը մէքթէպլէրինին ախտրլարը Հալբըօղլուճա նագլ օլունմագտ տըր։

ՐՈՒՍԻԱ սէֆարթի մախնէթինէ մէէմուր Զէրնօվրէֆ նամ վաքտրանն էվվէլքի կիճէ Մարմարա տէնիզինէ ալիմէթ վէ էյէքթրիք զըեատըյա էնտուխթ թալիմէրի իճրա էյլէտիկի խապէր ալընմըշ տըր։

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ

Դ-ՔԷՆԹՈՅԻ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

ՀԱՄԱԿԵԴՐՈՆ ՄԵԹՈՏՈՎ

Կ'ուսուցանէ Բարբարիոսրութիւն, Բաղատական կրթարան, Պատմութիւն, Աշխարհագրութիւն, Թուաբանութիւն, Գիտութիւններ և Մայրենի լեզու։

Դպրոցական նոր տարեշրջանի առթիւ կը յանձնարարենք այս նոր ու կարեւոր ձեռնարկը օրուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ գործադրել միօրինակ ծրագիր և ժամանակացոյց։

Տան սովորան համար 10 պրոկ

Բաժանորդագին

Տաճկաստանի համար 25 զրուշ

Արտասահմանի համար 8 ֆր. (3 ըպ.)

Դիմել հրատարակչին՝ հետեւեալ հասցէով.

ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԹԵԱՆ, Խօրասանճեան խան Սկրտչէճ, կ. ՊՈԼԻՍ

Տ. ՏԱՏՐԵԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Դաբաքիրոց, Նոսանամոյցին անկիւնը (Եկեղեցւոյ քովը)

Ամէն տեսակ ակռայի հիւանդութիւններ կը դարմանէ, կը շինէ արհեստական ակռաներ, ակռա կը լցնէ զանազան նիւթերով (բլաթին, ոսկի եւն.)։ Գիները չափաւոր են. ամէնքն ալ գոհ կը մնան։

Զրի դարմանում չորեքշաբթի օրերը կէս օրէ վերջ

ՆՈՐ ԹԵՐԹՈՆ ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ

ԺԱՌԱՆԳՈՐԴԸ

ՎԷՊ ՏՈՀՄԱՅԻՆ ԿԵԱՆԷԻ

Գրեց Ք. Ա. ՍԻՄ

Կը յանձնարարենք մեր ընթերցողներուն կարդալ մեր Թերթոնը Թերթիս Ա. էջին մէջ։

ԱՉԳԱՅԻՆ

Խան ժողովը թէեւ հրաւիրուած էր երէկ նիստ գումարել Ղալաթիոյ խորհրդարանին մէջ, և թէեւ Վոսմ. Սուեփան փաշա, Տիգրան էֆ. Տ. Ներսէսեան, Մկրտիչ էֆ. Ասասեան, Կարապետ քէնդ. Սանտալճեան և դիւանապետ Բարթող էֆ. Թէլեան եկած էին, բայց նորէն ժողովականներուն մեծամասնութեան բացակայութեան պատճառով ժողով չի գումարուեցաւ։

—Վերջապէս կ'իմանանք թէ Սկիւտարի Նոր-Թաղի երկսեռ վարժարանի աշակերտները յարմար տուն մը փոխադրուած են Թաղին քարոզչին ջանքով։

—Կ'ըսուի թէ Վեհապետեան Տ. Մկրտիչ Ս. Եպիսկ. Սկիւտարի երեք միացեալ թաղերու Միայուն քարոզիչ պիտի կարգուի և կեդրոն ըլլալով Ս. Խաչ պիտի մնայ, իսկ Ս. Կարապետի քարոզիչը Պէօյիւքտէրէ պիտի փոխադրուի։

—Ռուսաստանի առաջնորդ Տ. Ներսէս Եպիսկ. Ասլանեան այսօր համբայ կ'ելնէ իր հովուական այցելութիւնները տալու չորկայ քաղաքներուն, Տարտանէլի, Էրզինէի, Կէլիպօլուի եւն։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ երէկ գումարուեցաւ Ղալաթիոյ խորհրդարանը նախագահութեամբ Տոքդ. Թարգմեան էֆէնտիի և զրաղեցաւ հետեւեալ խնդիրներով։

1. Սգդ. վարժարանաց չրջանաւարտից անցեալ տարւոյ քննիչ յանձնաժողովոյ կողմէ առանձագիր գալուստ էֆ. Մալաթեան ներկայանալով Խորհրդոյ, մասոյց իրեւ չրջանաւարտ՝ յանձնաժողովոյ ներկայացող աշակերտաց քննութեանց տեղեկագիրն, յորմէ կը տեսնուէր թէ յանձնաժողովոյ ներկայացող աշակերտներուն թիւն եղած է 87, որոնցմէ 3ը բացակայած են և յետ քննութեանց միմիայն 64ը յաջողած են չրջանաւարտի քննութիւնները անցընել և վկայականի արժանի հանդիսանալ։ Շրջանաւարտներն են Գումգափուի Լուսաւորչեան աղջկանց վարժարանէն. Օրք. Ասողիկ Գալայճեան, Վերգինէ Ալչըճեան, Վերգինէ Գափամաճեան, Արաքսի Դառնիկեան, Վարդուհի Սըրմաքէշեան, Նուարդ Նահապետեան, Նազլիի Երէցեան, Արուսեակ Գալֆայեան։ Պեզճեան մանչերու Մայր Վարժարանէն՝ Պ.Պ. Յովհաննէս Դաւիթեան, Միքայէլ Փափազեան, Վահան Գափամաճեան, Վահան Ալթունեան, Հրանտ Սէմէրճեան, Նշան Գալուստեան, Գրիգոր Ունճեան, Միրզայ Պողոսեան, Գէորգ Անտունեան, Ճիրան Գարակէօզեան։ Գումգափուի դուրսի Վաւաճեան և Պողոսեան վարժարանէն Պ. Պ. Լեւոն Աւագեան, Լեւոն Ճէրրահեան, Պօղոս Իւթիճեան։ Սամահկեան մանչերու վարժարանէն՝ Պ.Պ. Երուանդ Եղիազարեան, Հայկազուն Շաքարեան, Յարութիւն Սուճեան, Բիւզանդ Պիլինտեան, Սահակ Շաքլեան, Լեւոն Դելըճեան, Յակոբ Երէցեան։ Ս. Յակոբայ Որբանոց Եարդուլէի՝ Պ.Պ. Նիկողոս Արապեան, Խոսրով Մալեանճեան, Կարապետ Այվազեան, Արտաշէս Պողոսեան, Գառնիկ Թուղլաճեան, Մնացական Սապանճալեան, Մկրտիչ Ասատուրեան Դաւիթ Տ. Բառնաբասեան, Մարտիրոս Պապայիկեան։ Դաստրգիւղի Արամեան վարժարանէն Պ.Պ. Զգօն Զալեան, Վարդան Սէրտարեան և Օր. Արուսեակ Պէրպէրեան։ Օրթագիւղի Ս. Թարգմանչաց և Հռիփսիմեանց վարժարանէն Պ.Պ. Պողոս Սուքասեան, Հայկ Պէրպէրեան, Սահակ Մանուկեան, Ժիրայր Բէչեան, Վահան Համամճեան։ Օրք. Աղաւնի Յակոբեան, Մարի Սեթեան, Արաքսի Եավրուեան, Նուարդ Բիւրքճեան։ Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանէն Պ.Պ. Լեւոն Մալթըզեան, Զարեհ Մկրտչեան, Օրք. Հերմանէ Պապոյեան, Սաթենիկ Զէքիճեան։ Բերայի Էսայեան վարժարանէն՝ Օրք. Բերուզ Սիզմէեան. Մարիամ Նորիկեան Աղաւնի Յովակիմեան, Ռուսինա Թասթաճեան, Սրբուհի Պոչնակեան, Աղնիւ Կարապետեան, Անանիկ Փափազեան։ Ղալաթիոյ Նախակրթարանէն. Յ. Տիրատուրեան, Հ. Բարդիկեան։ Սկիւտար Ս. Խաչ վարժարանէն. Օրք Մ. Պէօրէքճեան, և Ս. Արեւեան։ Զ. Մագրի դիւղի Թաղ. Խորհրդոյ մէկ յայտագրին վրայ Խորհուրդն վերահաստատելով վարժարանին այցելու բժիշկ, Տօքթօր Նահապետեանի պաշտօնը, ըստ խնդրանաց արտօնեց նաև Տքդ. Թիւլեան էֆէնտին, վարժարանին մէջ Առողջապահութեան ճիւղը դասաւանդելու, զոր անվճիւռաբար յանձն առած էր։

3. Պէշիւք Տերէի Թաղ. Խորհրդոյ դիւանն ըստ հրաւիրանաց ներկայացաւ և Խորհուրդն անոր հետ ինչ ինչ բանակցութիւններ կատարեց վարժարանին վերաբերեալ ներքին կարգադրութեանց մասին, որոնք երկուստեք ընդունելի դատուեցան և գործադրութիւնը յանձնարարուեցաւ Թաղ. Խորհրդոյ։

Խորհուրդը զբաղեցաւ նաև ուսուցչաց և ուսուցչուհեաց վկայականի և մայրաքաղաքիս վարժարաններէն ստանց վերաբերեալ խնդիրներով։

Այս առթիւ Խորհուրդը որոշեց չընորհակալութեան գիր ուղղել թէ Ուսուցչ. ընտրելեաց և թէ Շրջանաւարտից քննիչ Յանձնաժողովներու անդամոց, իրենց ունեցած խղճամիտ և գոհացուցիչ աշխատութեան համար։

—Գանտիլլիէն հեռեւեալը կը գրեն մեզ.—«Գանտիլլի՝ իբր 20 տուն հայ ժողովուրդ ունի հիմակ. և եթէ կիրակի կիրակի՝ ամէն տունէ մէկ մէկ հոգի եկեղեցի գացող ըլլայ, քանի հոգի կ'ընէ, մինչդեռ, շատ կիրակի օրեր քիչ թաղեցի ըլլալով հազիւ թէ 4—5 ժողովուրդ եկեղեցի կը յաճախէ, իսկ մեծագոյն մասը՝ ամարանոցներ՝ և անդիէն ապդիէն հոն գացող և հաստատուող ժողովուրդներ են որ եկեղեցիի երես կը տեսնեն...։ Ինչո՞ւ համար արդեօք այս ցրտութիւնը ազգացոց մէջ...։

Եկեղեցին մնայուն քահանայ չունի. շաբաթ երեկոյները՝ Իւսկիւտարի եւ կամ Ղալաթիոյ քահանայներէն կ'երթան շրջանով, և ժամերգութիւն ու Ս. Պատարագ ընելով, 25 զրուշնին կ'առնեն կ'երթան, ուրիշ օրեր չը'թ ձայն չի կայ..., և տեղւոյն համար ելմտէր ճամբան ասիկայ համարուած է դէթ ժամանակի մը համար..., մինչև որ խոստացեալ քահանայացուն գործը կարգադրուի, որն որ «Ջուրի մէջ ձեռուելու վրայ է տակաւին»..., ըստ, Թրքական այն առածին թէ՝ «գօ՛ այրն պոռ չէ՞ սոռ ֆալրըբը»...։ Ասիկա այսպէս է...։

Եկեղեցին՝ իբր կալուած 3 տուն ունի. անոր կիրը գանուած տունը որ ասկեղ տարիներ առաջ, 40 լիրայի չափ վարձք կը բերէ եղեր տարեկան, այսօր ամսական 100-160 ղրշ. ի հազիւ թէ վարձու տրուած է, այն ալ, 2 տարիէ ի վեր։

«Սբրոյէ տունը» ըսուածը, երկու տարի է որ վարձու կը տրուի, 12-15 լիրայի, մինչդեռ, անկէց առաջ, առանց վարձուորի մնացած է տարիներով։

Տունին մէկն ալ եկեղեցիին վրայ կասկողին հեռուանց և կամ մօտիկ ազգականներէն ծերունի մը կը բնակի ժամանակ մը ի վեր..., իր պարագայներով և ամսական ամենաչնչին վարձքով մը...։

Ուստի, այդ հաշուով. ըսել է թէ եկեղեցին այն տանն տէր եղած պիտի ըլլայ այդ տունին, երբ որ, ծերունին մեռնելէ յետոյ, անոր պարագաները, տունէն ելնելով ուրիշ տեղ մը փոխադրուին։

Ցիշեալ տունը ամսական 100-150 ղրշ. վարձ կրնայ բերել «Ջուրի»...։

Եկեղեցին՝ ուրիշ իբր հասոյթ ունի «փոխան պնակի» դրութենէն գոյացած ամսական՝ գրեթէ, 80-100 ղրշ. ի դուսմար մը. գանձանակն ալ՝ կիրակի օրեր միայն, թաղին մէջ չրջագայելով՝ 18-20 ղրշի հասոյթ մը կարտաբերէ. ուրի՞շ.—ոչինչ...։ Աշակերտաց դպրոցի համար վճարած թոշակի արդիւնքը չնչին բան մըն է։ Ցաւ է յայտնել այս առթիւ, որ տեղացիք իրենց զաւակաց բարեկրթութեան՝ դաստիարակութեան մասին նաև թո՛յլ վիճակի մէջ կը գտնուին։

Ասիկայ ալ մեղադրելի կացութիւն մը...։

Եկեղեցին և անոր կալուածները ու դպրոցը՝ անհրաժեշտ կերպով՝ նորոգութեան կը կարօտին..., մանաւանդ, դպրոցի շէնքին մէկ կողմի հիմը՝ իր վրայի մասով մէկտեղ՝ օրին մէկը՝ որն որ չատ չուշանար, փլչելու վտանգ կը սպառնայ։

Շատ զարմանալի է որ, «եկող գացող» Թաղ. Խորհուրդներ՝ բոլորովին անհոգ ու անտարբեր գանուեր են այդ շէնքերուն խնամքով պահուելուն մասին, և ասոր վրայ փոքր ի շատէ դաղափար մը տուած ըլլալու համար, պէտք է յաւելու թէ տեղէն չարժած տախտակի մը կարը՝ 10 փարայի գումով տեղը դամել տալու անդամ թո՛յլ գտնուեր չեն...։

Արդ, եղբայացութեան գալով, թաղին պայծառութեան համար՝ գըլխաւորաբար պէտք է.

Ա. «Արժանաւոր» քահանայացու մը գտնելով՝ տեղւոյն եկեղեցիին վրայ ձեռնադրել, պայմանաւ ստկան, որ «բանիբուն» և տեղւոյն ժողովուրդը սիրաշահել գիտցող՝ «անկեղծ» մէկը ըլլայ «անիկայ», և որուն ապրուստի կարեւորագոյն խնդիրը՝ կանխաւ ապահովուի «հաստատուն» հիման վրայ։

Բ. Թաղին մէջ հաստատուած նշանաւոր անձնաւորութիւններէ՝ օրինակի համար, Տօքթ. Շահպազ էֆ. Շալճեան Տիգրան էֆ. Էն. Էն, և տեղացւոց մէջէն «յարմար» դատուած մէկ քանի անձնաւորութիւններ համոզելով, սիրաշահելով Թաղ. Խորհրդոյ ատենապետ էֆէնտիի հետ ընկեր ընել, որն որ «նեղը մնացած ըլլալուն համար»..., տեղացի՝ ծանօթ ձկնորսին մէկը իբր ընկեր օգնական առած է։

Ուրեմն, ասոնք՝ և ասոնց նման գործեր՝ մինչեւ որ կարգադրուելու ըլլան, և որովհետեւ մնացեալ քահանայ չունին հիմակուհիմայ, գոնէ, առաւօտները և երեկոները տաճարին դուռը բաց մնայ՝ եկող գացող «ուխտաւոր»ին՝ ժողովուրդին առջեւ, և եկեղեցիին պահպանութեան, մաքրութեան և «հիգիկ»ութեան մասանուտ, «մշտավառ» կանթեղներուն հոգ ու խնամք տարուի։

ԱՅՑԵԼՈՒ ՄԸ

Ց. Գ. Կ'արժէ որ՝ Ազգ. Պարիսարքարանը՝ իր ուշը՝ քիչ մ'ալ՝ այսպիսի «խե'ղճ ու կրա'կ» թաղերու վրայ դարձնէ...։

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կիւլպէնկեան բարեհամբաւ զերդաստանը երկար տարիներէ ի վեր ծանօթ է Օսմ. մեծածաւալ կայսրութեան ամէն մասին մէջ, իբր վստահելի, պատուաւոր և ձեռներէց վաճառական։ Ամէն նահանգ, մեծ քաղաք կամ աւան որ արտածելի հում ճիւթեր կ'արտադրէ վաճառականութեան համար, անպատճառ հոն կայ Կիւլպէնկեան տան ներկայացուցիչը որ սովորաբար մեծ յարգանք կը վայելէ ամէն կողմէ։ Վստահութիւնը հոմանիշ եղած է Կիւլպէնկեան անուան հետ և Փոքր Ասիոյ մէջ ամէն ազգէ վաճառականք, դուրբաթիյթք, ճամբորդք, առանց ոեւէ կասկածի ու երկմտութեան ուղղակի Կիւլպէնկեան տան կը դիմեն, թէ առանդ մը յանձնելու, թէ բերքը ծախելու և թէ փոխանակդիր դնելու։ Եւ այս անսահման վստահութիւն, անոր համար, որ Կիւլպէնկեան տունը երկար տարիներու ընթացքին մէջ երբէք չէ դրժած իր խոստումին, երբէք չէ անիրաւած, երբէք չէ սուտ և երբէք վնաս չէ պատճառած ոեւէ մէկու։ Ասիկայ բացարձակ ճշմարտութիւն մէ որուն վրայ հիմնուած են Կիւլպէնկեանք որոնց համբաւը ոչ նուազ տարածուած է Նաւէ Եւրոպայ, Ամերիկայի և Հնդկաստանի, Պարսկաստանի Կովկասեայ և հեռաւոր երիրներու մէջ, իբր նշանաւոր վաճառական։

Արդ երբ Կիւլպէնկեան ընտանիքը ոեւէ ուրախութիւն պարագայի մէջ գտնուի, թէեւ ըլլայ ընտանեկան՝ մեծ կարեւորութեան կ'արժանանայ բնականաբար ժողովրդեան ամէն դասին կողմէ։

Հանգուցեալ Հաճի Սերովբէ էֆէնտիի կրտսեր որդին Յարութիւն էֆ. Կիւլպէնկեան չաթիւս մէջ նշանուեցաւ, Աչըգեան Պողոս պէյի դստեր Սէն. օր. Նոյեմբի հետ։ Այս լուր բերկրութեամբ պիտի ողջունուի Կիւլպէնկեան զերդաստանին բազմաթիւ համակրողներուն կողմէ։ Յարութիւն էֆ. իր կրած պատուաւոր անուան արժանի գործունէութիւն մ'ունի առեւտրական հրապարակին վրայ, ինչպէս նաեւ տղդ. չրջանակի մէջ յոյժ լաւ դիրք մը բռնած է. նոյնպէս նաեւ օր. Աչըգեան իր խնամեալ դստեր՝ բարեմասնութեամբ ու ազնիւ բնաւորութեամբ կը խոստանայ երջանկութիւն բերել Կիւլպէնկեան զերդաստանին։ Ջերմագոյն կը խնդացնենք։

ԹԷԼԷԿՐԱՖ

ԱԳՇԱՄՔԻ ԹԷԼԷԿՐԱՖԱԿԱՆ

ԼՕՆՏՐԱ, 3 հոկտ.—Հարպիյեէ նէզարէթի՝ տէրտալ Թրանսվալա կէօնտէրիմէք իւզրէ իքի սիւվարի ալայը թէճհիզ վէ թէհիյէ էյլէմէքտէ տիր։

ՆԻՒ ԵՕՐՔ.—Իսկիպիզ վէ Ամէրիգա կարըշլարընտա Ամէրիգա եէլքէն ոէֆինէսի միւքիգաթը գազանմըշ տըր։

ՎԻԵՆՆԱ.—Բումանիա գրալը պուրահա մուվասէլէթ էթմիշ տիր։

ՌԻԷԼ.—Բրէնս վէ Բրէնսէս Հանրի տը Բրիւ՝ Բուտիա Իմբէրաթոր վէ Իմբէրաթորիճասընու իտտէի զիկարէթ էյլէմէք իւզրէ, Սբալատա ազիմէթ էթմիշլէր տիր։

ԲԷՐԼԻՆ.—Զին պէօնիւքլէրի՝ մանգ ճարինին ալթընընա եարամ պութարիսէն պիր ազ սօնրա, Սի Նկան Ֆուսան հարաքէթ էթմէք իւզրէ, հաղրլրդ կէօրմէքտէ տիրլէր։

ՆԱՊՕԼԻ.—Նէղիտա թէհֆիզուլթանէսինտէ պուլունան խասթալարդն անվալը որհիկլէկտ էեի տիր. իւշ մարատ տանա վուգու պուլմուշ իտի տէ, վէպա օլմասրդը զանն օլունմէսօր, մա մանֆի իսթիկլաֆտան մէն օլունմուշլար տըր։

ԱԹԻՆԱ.—Միլլի պանգանդն զայրէթինէ բաղմէն, պիր պուհարը մալի զուհուրա կէլէճէկինէն էնպէշէ օլունուեօր. իւզիմէրին ֆիթթը թէնէգվիւլտէ տէվամ էտիեօր. ֆիթիլրը թէնդիլ էթմէք մագասը իլէ, Լօնտրասա պիր ռէնտիգա թէշքիլ օլունուղը բիվաեէթ օլունուեօր։

ԿԷՃԷՔԻ ԹԷԼԷԿՐԱՖԼԱՐ

ԲԱՐԻԶ, 4 հոկտ.— «Մաթէն» կազէթասը՝ չու սրբատա Թրանսվալատա 27,000 մահարիպ Պոէր մէվճուտ օլտուղունու եազըեօր։

— 596 ճէմիյէեթը բուհանիյէ՝ Ֆրանսատա գալտագ իւզրէ, միւսատաէ իսթէմիշլէր տիր, պունլարդն 6ի բահիպ՝ վէ տիկէրլէրի բահիպէ ճէմիյէթլէրի տիր։

ՐՕՄԱ, 4 հոկտ.— Իթալիա վէ Ավթրիա հիւքիմէթլէրի՝ Սան Զէրմանոաքի Խըրվաթ մէքթէպի հագդունատ Բաքա հաղրէթլէրի թարաֆընտան նէյր օլունան էմիրնամէի իպթալ իլէմիշլէր տիր։

ՄՈՍԻՐԻՏ, 4 հոկտ.— Սբանիա պիւսէէ լաեիհասը՝ տիւնտը էճէնպիյէ գօրմնալարընն ալթուն ազէլ օլարագ թէէսիյէսինի միւթէգամմին տիր։

ԼՕՆՏՐԱ, 4, հոկտ.— Ինկիլթէրա մալիյէէ նէզարէթի՝ հոկտեմբերէպ իւշ միլեանլուգ եէնի պիր իսթիգրազ թանվիլաթը թէտավիւլ էյլէմիշ տըր։

ՍԱՐՐԱՖԻՅԷ

ԳԱԼԱԹԱ ՊՕՐՍԱՍԸ

Էսն. Ուսմ. սիւն ազչ. գաբ.	25—30½
» » » էն եիւքսէք	25—31½
» » » էն աշաղը	25—26
Բումէլի չըմէնտ. ազչմ. գաբտ.	99—
» » էն եիւքսէք	99—25
» » էն աշաղը	98—62

ՊԱՆԳԱ ԱԳՍԻՕՆԼԱՐԸ

Բէժի ագռիոնը Օս. լիր.	12—30
Սիկարէթ Ա.	—90
» Բ.	—49
Թրամվայ	5—80
Ժուլիանս	1—60
Օպլիկասիոն Թրամվայ	478—
Առիւրանս	3—90
Գրէսի ժէնէրալ	0—10
Սօսիէթէ Օթոման Խնկ. լիր.	0—12
Լորիսմ	56—
Պանգ Նասիոնալ տը Կրէդ	409—
Թրանսվասալ	78—
Բըսթրմ Թանվիլաթը	462—
Գրէսի ֆոնսիէ էյիբսիէն	263—
Անատոլը չըմ ագսիօնը	9—05

ԱԳՉԷԼԷՐԻՆ ՖԻՅԱԹԸ

Օսմ. լիրասը 100 ղրշ. ասն	ղրշ. բր
Պէյազ մէճիտիյէ ֆարգը	108—05
Մէթալիք	100—
Իսկիլիզ լիրասը	110—05
Ֆրանսազ ալթունը	87—25
Բօղ	90—30
Գրէմից ալթունը	51—08
Գարպոն գայմէի	8—61

ԷՎՐՕՊԱ ՊՕՐՍԱՍԸ

Լօնտրա 3 Հոկտ.

Իսկ. էհամը Իսկ. լիրասը	93—75
Օսմ. էհամը այբլար	23—37
» գաբ անտը	23—25
» » Բ	48—75
« » Գ	25—62
Օսմանլը Պանգասը	10—75
Մըսրը Տուլ. մութթահէտ	107—
Պուլկար խթիգրազը	80—
Գամտիս Բարիզ 3 այ վատէ	25—350

ԳԱՄՊԻՕ

Լօնտրա	109—32
Բարիզ 3 այ վատէլը	22—95
Ֆիրէն Մանտա	— —
Վիէննա չէքի (գուլդն)	——

Բարիզ 2 Հոկտ.

Ֆրնս էհ. 4% ֆր.	101—07
» » 4½%	101—97
Եէնի Օսմ. էհամը այբլարը	23—70
» » գաբանտը	23—65
Բումէլի չըմէնտրֆէրի	100—25
Օսմանլը Բէժիսի էհամը	304—
» Պանգասը	518—
Դրիսի Լիոնէ	987—
Իթալիա էհամը	99—45
Բուիորիթէ Թիւրք	487—

ՕՏԱՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լրագիր կարդացողները կը յիշեն անչուշտ թէ մինչեւ ութը տասը տարի առաջ օտար շահակցական ընկերութիւններու անուններ ու ազդեր կ'երեւային թերթերու մէջ.—Զորբորդ էջի այն հրապուրիչ ու մեծխօսքի ազդերը որոնք միամիտներու միտքը պըզտորելու և քսակը դարտակելու մենաշնորհն ու յատկութիւնն ունին։ Անաչխատ, հանգիստ ու անհոգ մարդիկ գտնուած են քիչ շատ ամէն տեղ, որոնք իրենց պարզամտութեան մէջ երեւակայած են 5—10 ղրշ.ով, կամ քիչ մ'աւելի զոհողութեամբ մասնակցիլ մեծամեծ ձեռնարկներու շահերուն, ու մէկ օրէն միւսը՝ աղքատիկ, խոնարհ վիճակներէ ելլելով մէյմէկ ձէյ Կուլտներ դառնալ ու կեանքը վայելել իրենց ուզած՝ երազած կերպով։ Dolce fare niente, ինչ անուշ է անգործութիւնը...։ Զո՞վ մտղդրել. այդ ձեռնարկու ընկերութիւնները, որոնք ասոր անոր պզտիկ մտրիկ գումարներովը իրենց շահակցական բաժինը կը ստուարացնէին ու այդ մանրիկ կաթիլներով պատկառելի հարստութիւններ ձեռք բերած՝ յանգուդգն ձեռնարկներու միջամուխ կ'ելլային և օրին մէկը, կա՛մ վրայ տալով օտարին դրամը՝ կը փճացնէին, իրենցմէ բան մը չզոհելով, և կա՛մ մեծամեծ շահեր ձեռք կը բերէին ի նպաստ իրենց քսակին որ առանց ոչնչ.օյի, միշտ օտար դրամագլուխներու գլխուն շահաբաժիններով կը ստուարանար կը պարարտուէր։

Շատ մօտէն կը ճանչնամ այդ օտար (եւրոպական ?) ընկերութիւններէ մէկ երկուքը որոնք Սուեւէզի մէջ գործելու կանուխէն սկսած էին, շողշողուն ու շլացուցիչ անուններով ու պատրող ձեւերով։ Աչքիս առջեւ են մեծ մեծ ուէգլամները, ապշեցնող շահացուցակները ատոնցմէ մէկուն, որ ընդունէ՝ բոլոր ապրիչն կ'երաշխաւորէր, ի գին ամենաչնչին զոհողութեան, տարեան 5 ղրշ.ի վճարումով և ընդամէնը 5 տարուան մէջ միայն 300 ղրշ.ի վճարողը մեծագումար շահերու զոյգ ու ընկեր ընելու հմայիչ խոստումով։ Ինչ անուշ բան, և ո՞վ չի հրապուրուի այս դիւրընծայ հարստութենէն որ Հաղորդ և Դէկ ֆէյերներու վիպական սեսլիներէն վար չի մնար։ Եւ, բաւական է որ այդ ընկերութիւնները յայտնին քիչ շատ վստահելի անունի մը կցել Սուեւէզի մէջ ունեցած իրենց շահերը, ա՛լ իրենց համար ոսկի աղբիւրը կը սկսի վազել։ Այսպէս ալ եղաւ 10—20 տարիէ ի վեր։ Անկէ ասդին, այդ պատկառելի ընկերութիւններէն շատեր կամացուկ մը քաշուեցան հրապարակէն՝ անձայն անչշուկ՝ իրենց հետ տանելով մեր պզտիկ դրամագլուխները, և այսօր ա՛լ մոռցուած է անոնց անունն անգամ։

Այդ կարգի ընկերութեան մը շաւլաթան ազդէն պզտիկ հատուած մը բաւական է գաղափար տալու անոնց ամէնուն վրայ, և ո՞վ է որ պիտի կրնայ Եւայի փորձութիւնը չկրել, անոր խարկանքը չունենալ՝ երբ կարդայ սքանչելապէս տաղեր որոնց մէջ որքան բան կայ, ա՛յնքան ալ իմաստ...։ Հոյլ.թիւն։ «Ընկերութեան գործառնութիւնք բազմադիմի են, ինչպէս շարժական արժէից և փոխ տրուած դրամագլխոց ապահովագրութիւն, կոչուսեալ դրամագլխոց վերակազմութիւն ! երաշխաւորութիւնք և գլխավարք՝ փոխպարութեանց, և ճարտարութենից և վաճառականութեան մէջ գործածուած դրամագլխոց, մանկանց համար օժիտք, հանգրուեան մնոտկ ծերութեան համար, ցկեանս եկամուտներու կազմութիւն... ևն. ևն։» Սաասիկ կարդ մը հարուստ՝ զգլխիչ բառեր, որոնցմէ բան մը հասկնալու պէտք չի կար, քանի որ Ընկերութեան Գործակալը այս ինչ ծանօթ արժանայարգ անձն էր, քանի որ մեծ զոհողութիւն մը չէր պահանջուածը. «Աղա՛ռ ուն դէ, վրայ տալի՛ք ինչ է որ, ամսական 5 ղրշ.։ Սեպհա՛ թէ ծովը նետեցի» մտածողին համարանքը ես ըսեմ հաղարաւոր, դուն ըսէ բիւրաւոր։ Օրին մէկն ալ նայիս, հեռագիր մը կուգայ. «Այսինչ թիւը ունեցող... էֆէնտին 100 ֆրանք վճարեցաւ։» Առ քիզի խայծ մը, ամենէն անուշ տեսակէն։ Բայց այդ թիւ էֆէնտին հաղիւ 10 ղրշ.ի վճարած էր մինչեւ այն օրը, ուրեմն, իրաւ շահաւոր շահաբեր ընկերութիւն է եղեր ասիկա։ Եւ ահա պարզամիտներու ստուար թիւ մ'ալ կը հրապուրուի, 475 ղրշ.ին շնորհիւ, թերեւս 4750 ղրշ.ի մաքրկը ստորագրուի, և արդէն հեռագրին նպատակն ալ ա՛ռ էր։ Բայց շատ բարակը փնտռել որո՞ւ մտքէ կ'անցնէր։

Օրին մէկն ալ կը լսես որ ապագայ ապպէնոյող այդ բարեհամբաւ ընկերութիւնը ա՛լ գոյութիւն չունի, անոր գործերը լիքիտէյթի յանձնուեր են։ Հապա մեր փարանները...։ Սպասեցէք, լիքիտէյթը վերջանայ, այն ատեն նը.կատողութեան պիտի առնուին բաժանորդներուն շահերը. ֆրանսական (կամ այսինչ ուրիշ՝) պնտութիւնը պատուիրակ կարգած է ընկերութեան գործառնութիւնները քննելու համար։ Պատուիրակը դեռ չէ պարտատած իր տեղեկագիրը։ Ի հարկին կրնաք ձեր պահանջումներն ընել պատկանեալ Հիւպատոսարանին մէջոցաւ։ Ոչ ատոնց նման հաղարաւոր մէկ պատուակներ, ձգձգումներ՝ մինչեւ որ ամէնքն ալ մոռնան, վաղ անցնին իրենց բաժինէն։

* * *

Ատոնց մէկ ուրիշ տպագրութիւնն են այն շատ մը ապահովագրական ընկերութիւնները որոնք օր նոր՝ երեւան կ'ելլեն. հրդեհի դէմ ապահովագրութիւն, կեանքի դէմ ապահովագրութիւն, ծովային, ցամաքային, երկրային, երկնային... (Հապա՝ ինչո՞ւ չելլայ նաեւ երկնային ապահովագրութիւն՝ որ մեր արդէն գիտցածէն տարբեր ձեւով մը երաշխաւորէ մեզի այն երանաւէտ վայրը որուն դրան բանալիները Ս. Պետրոսի վստահուած են...)։

Եւ քանի շատնայ անոնց թիւը, այնքան կ'աւելնայ անոնց մրցումն ալ, ծաւալումն ալ՝ սկսելով մայրաքաղաքէն ու ճիւղաւորուելով գաւառներուն մէջ։ Օրուան մէկն ալ կը նայիս առաւփաւեան ընկերութեան գործակալը կը անկուի գաւառական քաղաքի մը մէջ ուր ոչ ոք գիտէ անոր իսկութիւնը. բոլորչի գլխարկ մը գըլուխը, ֆոլոֆ մօրուք, չէ՛ միւսիւ մը՝ այդ չրջուն գործակալը, որ իբրեւ նոր ինն խաչագող, կը մտնէ ամէն ծակուծուկ, նոր որսեր կը փնտռէ... ու կը գտնէ ալ դժբաղդաբար, չնորհիւ իր խօսուածքին, շարժուձեւին որոնք մասնաւոր հրապոյր մ'ունին այդ հեռաւոր անկիւններուն մէջ։ Որո՞ւ ինչ՝ որ հարցնէ քննէ թէ ո՞վ է, ուսկի՞ց կուգայ, որո՞ւ մտքէն կ'անցնի թէ այդ պարոնը Պոլսոյ մէջ քանի՞ հոգիի հոգին վառած է, խաբած՝ խաբեբած ու դրամները չորթած է սա վարդապետին, նա խանութպանին, խանձիին, օթէլտիին, օտապաշիին ու նոյն իսկ իր նշանածին։ Ո՞վ կրնայ երեւակայել թէ նոյն իսկ ամիսներով ու տարիներով այդ նշանածին դրամով կերակրուող գծուծ արարած մ'է որ երեսն առեր փախեր է ծանօթի մը ամուսնութեանց զոհեր փնտռելու։

Բայց քիչ են մայրաքաղաքիս մէջ ալ Ապահովագրական ընկերութեանց ու անոնց ներկայացուցիչներուն զեղծումները, որոնց առարկայ կ'ելլանք այսինչ կամ այսինչ աղայլին և կամ միւսիւ Ժագերու լեզուանի հրապուրանքով. մեր արեւելցիի պարզամտութիւնը չափ ու սահման չունենալուն չափ, քանի՛ չատնան այդ ապահովագրական ընկերութիւնները, այնքան ալ կ'աւելնան խարեբայ մարդիկներն ու գործակատարները՝ անգործ պտտողներու ստուար դասակարգէն՝ որոնք իրենց շահելիք քանի մը ղրշ.ի մրցորդչէքին համար չեն խնայեր ո՛չ բարեկամի, ո՛չ ծանօթի, ո՛չ ազգակցի, ո՛չ հարուստի և ո՛չ աղքատի։ Եթէ լրագիրները երբեմն քննադատող ձայն կը բարձրացնեն մանակի դիպուածներու, զեղծումի պարագաներու մէջ, անոնց համար ալ «նպատակաւոր է, դիտմամբ կը գրէ որ ստակ տայ» կ'ըսենք ու կ'անցնինք։ Մը մեկուս փոյթն է փընտռել հասկնալ թէ վատաներն ո՞րն է, ապահովը, պարկեշտը ո՞րն է և ինչ են իր պայմանները։

Շատ ուշ հասկցուեցան այդ կարգի ընկերութեանց վրան բաց հնարքներէն մէկ քանին ալ, օրինակ սա կէսը թէ անհամաձայնութեան կամ վէճի պարագային, այդ օտար ընկերութեանց դատերը իրենց պատկանած երկրին կամ կառավարութեան կեդրոնին մէջ կը վճռուին և ո՛չ թէ Օսմ. դատարաններու առջեւ։ Բայց մինչեւ այս յայտնութիւնը՝ ինչ զեղծումներ, ինչ վնասներ մեր դրամագլուխներու ու մեր գլխուն։ Այդ զեղծումներուն մէկ կարեւոր չափը երեւան հանեց արդէն յամառ գլուխ մը, փաստաբան Նազարէթ էֆ. Խաչերեան որ 6-7 տարի է ի վեր կը պարապի ուսումնասիրելու Թուրքիոյ մէջ գործող Ապահովագրական ընկերութեանց վիճակը և այս նիւթին վրայ հատորներ ալ հրատարակեց, շատ յօդուածներ ալ խմբագրեց, շատ քրտինք ու դրամ վատնեց՝ միայն և միայն երկրին շահերուն՝ ժողովուրդի օգտին ծառայելու անշահախնդիր փափաքով։

Կայսերական կառավարութիւնն ալ զարդիս ձեռք առած է այդ օտար ընկերութեանց խնդիրը և կը պահանջէ որ անոնք իրենց դրամագլխին համեմատութեամբ աւանդ մը յանձնեն Օսմ. Պանքային պետական հակողութեան տակ՝ իբրեւ երաշխաւորութեան գումար, ու նաեւ ծագելիք վէճերը ու դատերը Սուլտանական առաջին դատարանին առջեւ քննուին։

Պէտք է որ հապարակութիւնն ալ ֆպսնէայ սեւեռուս ձերմակը, գանազանէ այդ ընկերութեանց մէջ պատուաւորներն և անոնց յանձնէ իր շահերը, իր կեանքին կամ ինչքին ապահովագրութիւնը։ Ս. Դ.

18 Սեպտ. 1 Հոկտ. 0901

ԳՐԱՅԻ ԼՈՒՐԵՐ

Տղայ մը ձեռքը պարապ չիլ մը բռնած՝ իրեն ծանօթ ուղղմիտ գլխապանի մը կը նեղկայանայ ըսելով.

—Հայրիկս զրկեց ինծի և ըսաւ որ «գրված հին գինիէդ այս չիչը լեցնես»։

Գինեպանը ընդ փոյթ այս չիչը լեցնելէ յետոյ տղուն կուտայ ըսելով.

—Ա՛ռ նայիմ տղաս.. բայց կեցիր քեզի բան մը հարցնեմ.

—(Հետաքրքրութեամբ) Ինչ...

—(Լրջօրէն) Հայրիկդ գինի խմած ատենը մէջը ջուր լեցնելու սովորութիւն ունի՞.

—(Բմբմիծաղ) Այո....

—(Փպտադէմ) Է՛հ, անանկ է նէ, բարեւ ըսէ ինձմէ և ըսէ իրեն որ թող դահդն չառնէ... ես լեցուցած եմ...

—.....

* * *

(Զափազանց ամօթխածութիւն)։

Տիկին մը իր նորածին զաւկին համար ստնտուի մը պէտք ունենալով, մանկամարդ գեղջկուհի մը կը ներկայանայ իրեն՝ որ հեռաքքրութեամբ կը հարցնէ.

—Հանըմ, ֆէ-գոնա մը ուզեր ես, անոր համար եկայ, ամա քեզի բան մը պիտի հարցնեմ.

—Ըսէ նայիմ.

—Զ.հ.ոնիը մանչ է չէ նէ մի աղջիկ...

—Մանչ է... ինչ կայ որ...

Կարմրելով)... Զըլլար անանկ է նէ...

.....

* * *

Իմաստակ վաճառական մը, որ գիտունի հովեր կ'առնէր, դէպի Եգիպտոս ըրած մէկ ճամբորդութենէն վերադարձած ըլլալով, բարեկամներէն մին իր նկատմամբ ուրիշ ծանօթ անձի մը կը հարցնէ.

—Հարկաւ խուզարկութիւններ ըրած և գտնէ անդիէն բան մը հետը բերած է, էհ՞...

—...Այո

—Ինչ...

—...կինը...

—.....

* * *

Առաջնորդ վարդապետ մը, կիրակի առաւօտեան դէմ, իր փոքրաւորին կը յանձնարարէ որ երթայ գիւղին չարչին իր հաշոյն համար ապառիկ կէս օխա «պառպուէնեա» գնէ, որպէս զի յետ աւարման եկեղեցւոյ պատուական «ըսկառա»ն մը ընելով միասին ուտեն։ Փոքրաւորը նոր եկած ըլլալով՝ մէկը չէր ճանչնար թաղին մէջ. ուստի վարդապետին կը հարցնէ.

—Մը ձկնավաճառն երթամ. մարդ չեմ ճանչնար հոս...

—Նախ Հաճի Պօղոսին դնայ. եթէ ան չունենայ՝ Յակոբ «ըսէյիզ»ին դիմէ, ան ալ չունենայ նէ «խավեարճի» Պետրոսը փնտռէ, չըլլայնէ վերջապէս «լաքէրտաճի» Փիլիպոսին նայէ։

Փոքրաւորը այնպէս կ'ընէ։ Նախ կ'երթայ հաճի Պօղոսը կը գտնայ որ «չունիմ» կ'ըսէ, յետոյ Յակոբը՝ որ միեւնոյն պատասխանը կուտայ. Պետրոս ձկնավաճառն ալ «չունիմ» կ'ըսէ։ Վերջապէս լաքէտաճի Փիլիպոսը գտնալով կը հարցնէ.

—Դուն ունիս՞ «պառպուէնեա»

—Հա, ինչ եղաւ կուգես

—Վարդապետը կէս օխա ըսաւ։

—Է՛յ, փարան տուա՞ւ։

—Ոչ

—Կատուի պոչ, անանկ է նէ չըլլար, վերէնէն չեմ իտար...

Խեղճ փոքրաւորը, բաւական յոգնած, պարապ դառնալով, եկեղեցի կը մտնէ և սրտնեղութեամբ կ'երթայ իր տեղը կը նստի դասին մէջ։ Նոյն միջոցին վարդապետը քարոզ տալու վրայ էր և առաքեալներուն գործարքները կը դասէր Քրիստոնէականութեան վրայ՝ ըսելով.

—Հապա Թովմաս առաքեալ ինչ ըսաւ այս մասին. հապա Պօղոս ինչ ըսաւ...

Այս խօսքերը արտասանելով՝ վարդապետը պատահմամբ դէպի փոքրաւորին կողմը կը նայէր։ «Միամիտ» փոքրաւորը այնպէս կը կարծէ թէ վարդապետը իրմէ տեղեկութիւն կը խնդրէր ձուկը ուրիշ առած ըլլալը հակընդարձակ համար. ուստի իւրաքանչիւր հարցման պատասխան կուտայ գլխով և ցած ձայնով.

—Վարդապետը. — (Շարունակելով) Հապա Յակոբ ինչ ըսաւ...

Փոքրաւորը.—Զունիմ ըսաւ...

Վարդ.—Հապա Պետրոս ինչ ըսաւ...

Փոքր.—Ան ալ չունիմ ըսաւ...

Վարդ.—Էյ հապա Փիլիպպոս ինչ ըսաւ.

Փոքր.—(Բարձրաձայն) Վերէնէնէ չեմ իտար ըսաւ....

.....

* * *

Հոգածու մայր մը իր չուկացի մանչ զաւակը ամուսնացնելու փափաքելով, միասին մի քանի անգամներ «աղջիկ տես»ի կ'երթայ։ Իւրաքանչիւր անգամին՝ երիտասարդը չի հաճիր աղջկան։ Վերջապէս մայրը անհամբերութեամբ կը հարցնէ.

—Պէ՞ճանքամ ինսոր աղջիկ կ'ուզես...

—(Կարմրելով)... Շոնէլիզէ...

* * *

Պարծենկոտ ոտրաֆ մը՝ աւանակի մը վրայ նստած՝ Պէօյիւքտէրէ «Ճըրճըր սուլ»էն կը վերադառնար։

Ուրախ զուարթ երբ ծովեզերքին կը մօտենայ, կը մտադրէ բազմութեան մէջէն աւանակը վազցնելով անցնիլ և այլ կերպով «բիացան» Եղ մը ընել. ուրեմն կը սկսի երկու ոտքերը իշուն փորին զարնել և ձեռքի սրածայր փայտովն ալ աւանակին վիզը խայթելով բարձրաձայն կ'ըսէ

—Հա պապամ՝ հա պապամ հա պապամ՝ հա պապամ...։

Խեղկատակ մը անդիէն կը պոռայ.

—Մէկդի կեցէք՝ մէկդի կեցէք «պապա օղուլ» կուգան կոր...։

.....

ՊԱՒԼՈՍ

ՈՒՐՈՒԱՆԿԱՐԻ ՆՕԹԱՏԵՏՐԷՍ

ԾՈՎԸ

ԻՐԻԿՈՒՆԸ ԵՒ ԳԻՇԵՐԸ

Իրիկունը՝ երազանքի անգայտ մթնոլորտը, վեհ հանդարտութիւնը. ծովը՝ իր կապարաթոյր մնդուսը պարած՝ զեփիւռին փեռուբէ հպանցումին տակ կը թրթռայ, մէլանի մութ կապոյտ լճի մը նման, որուն անշարժութեանը մէջէն չդիտնաւ մը, ջուրը ինկած ածուխի խոշոր, սեւ կտորի մը պէս ծփծփալով կը յառաջանայ, մուխի երկարաձիգ թուխ ոլորտներ ձգելով, որք հեղհեղուք կ'անօսրանան, կը քրքրուին ու կը հալին վերջապէս, օդին մէջ մարմրկող խուսափուկ հառաչներու տարտամ նուազութեամբ։ Ինչ մը հեռուն, ծովափը՝ աղտոտ դեղնի մը զարնող տախտակներով որմատիպուած՝ ծովու բանիքէն ելլող ճողփիւններու, լիակոզոդ խտու.քներու տենդագին խշրտիքը, մերթ զարհուրանքի սուր պոռչտաքներով ծակծկուած, վայրկեան մը կ'ընդհատի յետոյ նորէն սկսելու համար աւելի՝ ուժգին, աւելի՝ բուռն։

Վարելն, բլրակին օձապտոյտ նեղ ճամբայէն, աղջիկ մը կուգայ համակ ճերմակ շղարշներու մէջ, կենդանի շուշան մը կարծես այն դմրուխտ մարգագետնին վրայ ու քովն ի վեր երիտասարդ մը յոգնած, կիսոտ քայլերով անոր կ'ընկերակցի։

... Ինձմէ քիչ մը անդին, երեւանին ծովուն, խոտերու քնքոյշ թաւշին վրայ նստան ու կը խօսէին։ Երիտասարդը ժգոյն, մեղմախօսո դէմք մը ունէր, ուր սիրոյ շնորհալի ժպիտը կը փթթի անհուն տխուր գիծերով, ու ձեռքի մերթ կրքոտ շարժումներով, մերթ աղերսանքի ձեւերովը կարծես կ'աղաչէր, կը պաղատէր ու կ'ողբար անոր անգթութիւնները, կ'երդնուր իր է՛ն սիրած, դուրգուրացած բաներուն վրայ թէ ինք հոգւոյն խորէն, ճշմարիտ սիրով մը վառուած, անոր համար հաւած, մաշած էր այսպէս ու անոր սիրոյն պատրաստ էր զոհել բոլոր այն սիրայոյզ բաները, որք իր սրտին, հոգւոյն կցուած էին խանդաղատանքի թելերով,... մինչեւ իսկ երեսի վրայ ձգել երթալ իր սիրական, մէկ հատիկ մայրիկը, ու իրեն հետ երթալ հեռուն, աշխարհի անծանօթ մէկ ծայրը, հոն անվրդով՝ իր սիրոյ բաժակին վերջին կաթիլը քամելու, ծծելու համար։ Այս միջոցիս աղջիկը կը խնդար, կը խնդար ծիծաղի արծաթահնչիւն թրթռումներով, կը խնդա՛ր անդադար, թերեւս այս խոշոր պատճառէն իր կանացի քմահաճ հպարտութեան գոհացում տուած կը ծիծաղէր անոր վրայ, որ իր առջեւ այնչա՛փ նուաստացած, այնչա՛փ տարրկացած էր...։ Բայց կարծես թէ քիչ յետոյ սիրոյը կակուղցած, մեղքցած էր անոր ու յուզուելով—թերեւս այն տաք արցունքներէն զոր անիկա թափած էր իր ձեռքերուն մէջ—փոքրիկ տրոփումներ սկսած էր զգալ կուրծքին տակ, խնդուքը, ծիծաղը կտրած էր այլեւս, ու տամուկ աչուքները պիշ ծովին յառած, լո՛ւռ կը խորհէր։

Արեւը իջած էր մշուշապատ բլրակին ետեւ. բորբոքած, հրավառ, քրքմագոյն, որուն ոգեվար ցոլքերը կը մարմրէին հետզհետէ անուշ դեղնութիւն մը անդրադարձնելով սեւաթոյր ծովին, ծառերուն, թուփերուն կանաչներուն վրայ ու երկնքէն, ծովէն, խոտերէն, չեմ գիտեր ուսկից, ճերմակ աղջամուղջներ կ'սկսին տարածուիլ, ընդլայնիլ միջոցին մէջ, գորշ կապոյտ ծածանքով մը դողալով անոնց վրայ, երկինքը ծովին խառնելով ու հետզհետէ հորիզոնը պաշարելով, պարփակելով իրենց մշուշէ անեզր, անգայտ պատառով, Վոսփորին՝ ընդարձակ պարտէզի մը դալարագեղ չրջանակին մէջ՝ միապաղաղ, լայնածաւալ շառուանի մը ձեւը կուտան։

Արեւը ա՛լ բոլորովին անհետացած, կորսուած է բլրակին ետեւ, հրդեհի մարելէն վերջը երկնքին երեսը ծածանող ալիք ալիք կարմրութիւն մը միայն մնացած է. գիշերուան զով հովը արդէն սկսած է փչել, լռութիւնը, մշուշին հետ միասին, հետզհետէ կը խտանայ, կը թանձրանայ։

* * *

Գիշեր է. ծովը քիչ մը յուզուած, ալիքները կապարի մութ գոյնով կ'ելլեն կ'իջնեն երերուն ու թեւաճակի արծաթ ճոլփիւններով կը խուժեն կ'երթան անգուսպ, փրփրագեղ. լուսնկայնոյ գրգռանս լոյսին հետ ծովեզերեայ տուներէն ճառագայթող լոյսի անթիւ, անհամար շաւաւիղները կը դողդղան լուսաստիւռ ծովուն վրայ։

Երկնքին ամգոյն, լուրթ երեսին վրայ լուսնին ադամանդէ կիսադէմքը կը չողայ բարեխոնն, ամպի քանի մը կամենարդին կտրուներ տարտղնած կը ծածանին, որ կամաց կամաց մօտենալով, միանալով փրփուրի անորակելի, անընդունելի ձեւեր կը հիւսեն, ձիւնաթոյր, սեպ ժայռեր կը ձուլեն, որք միջոցին մէջ կը թաւալին ու ակնթարթի մը մէջ նորէն կը տարտղնին ցիրուցան։

Վարը, ծովին երկու եղերքները, ստուերի հոմ լեռնաշղթայ մը կը պատնայ, ուր տեղ տեղ ամրան գիշերներուն թռչող կրակուկիներուն նուազ քթթումովը աղօտ լոյսեր կը պլպլան անընդհատ. բոլորտիքս թուփերը ստուերի կղզեակներ կը ձեւանին։ Նկարիչի մը կտաւին վրայ ուրուագծած գիւղէնի տարտամ, սեւ իսկերուն մէջ՝ կէսկիստուած ստուերի մութ արաներ։

Ա՛լ աչքերս ակամայ կը գոցուին, ծանրացած կոպերուն ներքեւ. կը դառնամ. գիշերը՝ անշարժ, լուռ, այնչա՛փ անխաթար, խոր լռութիւն մը, ամայութիւն մը, ուր մարդուն սիրտը կը սկսի տրտմիլ։ Այս աղօր լուսնկայ գիշերին, մինչ ամէնքը խաղաղիկ կը մրափեն իրենց տուներուն մէջ, լոյսերնին մարած, դռներնին գոց, միայն ես կը թափառիմ դուրսը, գիշերուան պաղ, պաղ հեւացող շունչին տակ միա՛ մինակ, դողդղալ հեծիւններս կը խառնեմ ծովին խուլ հեծկլատանքներուն ու այսպէս կը սլքամամ ծովափն ի վեր չրջմոլիկ, թափառաբար, սիրուհիի մը պատուհանին առջեւ դեպերելու պէս....։

ՄԱՆՈՒԿ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

27 Օգոստոս 1901

ԿԱՐԴԱՑԻՐ.— Պարկեշտ և պատուաւոր երիտասարդ մը, քաջահմուտ Հայերէն, Ֆրանսերէն, Իտալերէն եւ Տաճկերէն լեզուներու որոնցմով կրնայ թղթակցիլ, նաեւ ըստ բաւականին տեղեակ Գերմաներէնի, և հաշուական գործողութեանց, կը փափաքի պաշտօն ստանձնել թէ Պոլիս, թէ գաւառները և թէ արտասահման։ Պատուաւոր երաշխաւորութիւն։ Դիմել Խմբագրատուն։

Տէր և Տնօրէն
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԴԱՔՈՒԷՐԵԱՆ

ՄԱՆԶՈՒՄԻԻ ԷՖԷՔԵԱՐ ԹԷՖՐԻԳԱՍԸ (67)

ՄԻՒՐԷՊՊԻՅԷ

10

Ծէմի քէսիք քէսիք ակար, օֆլար ... հասըլը պիր չախար սալխին իշլիմէկէ մէէզուն օլմասրդը մահրէմանէ սէսլէր տույտու. եէէսը սէվտանըն, իշտիեի օ պիր գաչ գատէ գօնեռաղը աթէշնաք իթտիեի գանը՝ պուխար կիպի ինպիսաթ իտէրէք, տամարլարընա սրդմաղ պիր հալէ կէլտի, քէնտի քէնտիեէ.

Տիմէք Ամուճանըն իխպարը տօղրու իմիշ, տէտի։

Շէմի՝ արթըգ ինսանլըգտան չըգ-մըշ սէրաբա պիր բաշէ, պիր աթէշ քէսիմիշ իտի։ Օրատան չէքիլիի, եէրէ տիշշմէմէք իչուն տիվարլարա թութունա թութունա Սաարինին օտասընա գատար կիթտի, պագար գաբու արաբդ իշէրիտէ քիմսէ եօգ, ինուն իթթիսալինտէքի օտաեա գատար կիտէրեք, բէնճէրէլէրտէն պիրինին ճամբնին գաֆէսինի սիբտիւ, մագասընը իճրատան սօնրա, քէնտինի պիսսիհուլէ ատնիդէ աթապիրմէք իչուն պու հաղբրլրգտա պուլունուեօր իտի, օրատան կէրի տէօնտիւ, բէտէրինին տաիրէսինէ կիտէն գօրիտօրտան իշէրի կիրտի։ Բիւրպպանէտէ լամպա եանտըղընը գաբունդն արալգլարընտան կէօրտիւ. բէտէրիմ օթուրուեօր ատի։ Ուսուլ իլէ կէրի չէքիտի, օ թարաֆա սէս կիթմէմէք իշուն, գօրիտօրն տուֆաեա օլան գաբուսընը եավաշճա գաբատը։

Պիր կիւրիւթիւ տուեուպ, բէտէրինին կէլմէսինէ, խանէ խալգընդն ուեանուպ եօգարընա գօշուշմալարընա մէյտան գալմատան պու իշի զաեէթ սէրի կէօմէք իճապ իտիեօր իտի, զանկըը զանկըը պիր հալտէ քէնտի քէնտիեէ.

Հայտէ պագալըմ ճէսարէթ, մէթանէթ... իշէ պաշլամագ զէմանը կէլտի, տէտի։

Եավաշ եավաշ եկնէ Միւրէպպիյէնին գաբուսունա թէգարրիպ իթտի, եէէսը աշրգանէնին վէ գբսգանճլրգ զայդ ու առավէթինին վիճուտնէ վէրտիեի օլանճա չիտատէթէ իքի սեաղընը տէօշէմէ թախթալարընա գավիյէնէ պիլ իսթինատ, սաղ օմուզունը իքի գանատն հատը ֆասըլընա տատաեարագ, ֆէվգ էլ պէշէր տէնէճէք պիր գուվվէթլէ գաբուեա պիր եիւքէնտի։ Կիւնանիւզտէն չէքիպ հաղբրլամաշ օլ-տուզու ալթ վէ իսթ սիւրկիւլէրի եուվարլաբա օլան իրթիպաթը ճիւզիլէրինտէն գուրթուլարագ, իքի գանատ պիրտէն կաճըր կաճըր պիր գարբշ գատար իլէրիեէ եիւրիւտիւ։ Ֆագաթ քիլիա պիթիւն պիթիւն աշըլմատը, եինէ գաբուեու թութուեօր իտի, իշէրինտէն թիւրքճէ Ֆրանսըզճա, այ ամա՛ն օ նէ՞ տիր, նէ՞ օլուեօրսուզ, մէալինտէ միւթէէհհիշանէ, իսթիղրապքեարանէ գալընը ինճէլի սատալար իշխիլտի։ Անը միւթէագըզէն պիր թէլաշ, պիր կէղինմէ պաշլատը։ Քիւթ տէեու պիր գաչ քիշի պիրտէն գաբեօլատան աթլատրգան սօնրա, իշէրտէքի տօլապլարտան պիրինին անախթար իլէ գաբուսը աշըլուպ, եինէ քիլիտլէնիր կիպի օլտու։

Շէմի՝ պու գարկաշալըգտան պիլ իսթիքատէ, խանչէրի էլինտէ սըմ սըգը թուքթարագ, օն պէշ եէրմի ատրմ կէրիեէ աշըլուպ, քէնտինի պիլմէզ պիր հալտէ գօշա գօշա գօշա կիւլլէ կիպի պիր սիւրթլա քէնտինի գաբուեա պիր իքինճի տէքա տահա վէրտի, իքի գանատ պիրտէն չաթըր չաթըր արգասընա տաեանտը։

Օտանընն իշի եինէ բէմպէ զիեալրա միսթաղրագ իտի։ Անժէլ՝ աեագլարը չըպլագ, կէօքսիւ պաղրը իւրեան, սսշլարը իւրքէրմիշ լէրզան, բիւրտէշէթ պիր վաղի իլէ օտանընն պիր քէօշէսինէ աեագտա տուրուեօր, իւշ էրքէքլէ օյնամագ իսթէտիեի մուտշագա գօմէսիասընն՝ հիշ ինթիղար իթմէտիեի պէօյլէ պիր ֆաֆիաեա թէհավիւլինէ հայրէթ իտիեօր իմիշ կիպի, խավֆ ու վէլէհ իլէ գարբշըգ պիր նաղարլա պագըեօր իտի։

Շէմի՝ սաղընա պագտը, սօլունա պագտը. օտատա Անժէլտէն պաշգա քիմսէկի կէօրէմէտի։ Խանչէրին գընը-նը չէքուպ, օտանընն տրթաարնա ֆբը-լաթարագ, միսէլլահ էլինի Միւրէպ-պիյեէկէ պիթթէլվէհին եօգարը գալ-արրտը, իալէճանտան զօր անկաշըլըբ պիր սէտա իլէ,

—Լիկեր պաղբրբր իսէն, պու խանչէրի կէօքսիւնտէ պիլ...։ Պիր գաչ տաղբգա էվվէլ պուրատա պկի վար իտի, նէ՞բէտէ սագլատըն, սէօյլէ։

Միւրէպպիյէէ՝ ճիւրթաթ կէօսթէրմէք իսթէեէրէք,

—«Ժը վէ գրիէ ա լասասասէն» գօշուն գաթիլ վար տէեու պաղբրաճաղըմ. «սի թիւ գրի ժը թը թիւ...» պաղբրբրան սէնի էօլտիւրիւրիմ.

(Տեվ.—դ)